

LETRA DREJTUAR EFESIANËVE

Komentar

Leslie Allen

Rruga e Paqes

2021

HYRJA

Sfondi: Këtë letër e shkroi Pali dhe ua drejtoi besimtarëve në Efes kur ishte i burgosur (në fakt në arrest shtëpie) në Romë, duke pritur procesin e tij (60 –62). Në këtë kohë sigurist mendonte për kishat që kishte themeluar në Azinë e Vogël. Si apostull dhe themelues i tyre, atij i ra ndërmend përgjegjësia që kishte për to. Pas pak u hap një mundësi e papritur për t'u dërguar një letër. Një skllav me emrin Onezim ishte kthyer në krishterim nëpërmjet dëshmimit së Palit, dhe Pali e kishte këshilluar të kthehej te pronari i tij i mëparshëm që banonte në Kolos. Pali u vendos të dërgonte bashkë me Onezimin jo vetëm letrën përcjellëse (drejtuar Filemonit), por gjithashtu një letër të përgjithshme drejtuar kishave që Onezimi do t'i ndeshte rrugës për në Kolos duke filluar nga Efesi, i cili ishte kryeqytet kishtar i asaj kohe. Kjo dëshmohet nga mungesa e individëve që Pali deshi t'i përshëndiste. Stili i letrës është shumë i ndërlikuar dhe letra përmban koncepte të cilat joçifutët do të kishte të vështirë t'i kuptonin: Pali, rabini tipik, është pa dyshim autori i kësaj letre.

Temat kryesore

1. Pajtimi i përgjithshëm me Perëndinë nëpërmjet flijimit të Mesisë që banon nëpërmjet Shpirtit të shenjtë tek ata që u pajtuan. Pali shoh atë që ndodhet në kishë si pjesë e qëllimit më të gjerë që Zoti ka ndërmend ta plotësojë në të ardhmen. Pali thotë se në fund Perëndia ka ndërmend t'i pajtojë me vete të gjitha nëpërmjet Mesisë. Ka dy koncepte që duhen shqaruar këtu. Pali nuk thotë se të gjithë njerëzit do të pajtohen me Perëndinë, por gjithçka, d.m.th. çdo aspekt i krijimit të Perëndisë. Perëndia do t'i nënshtrojë të gjitha Mesisë. Kjo do të thotë se ata që nuk pranojnë t'i nënshtrohen atij, do largohen nga ky krijim e ri dhe do të përfundojnë në fer (vend për hedhjen e plehrave).

Sfondi i të gjitha kësaj letre është se, si pasojë e rënies së njeriut në mëkat (d.m.th. rebelimit të tij), krijimi është huajtur nga Perëndia. Një aspekt të këtij huajtjeje është ndarje që u zhvillua midis Izraelit dhe kombeve të tjera. Kjo simbolizohej nga muri i ndarjes në tempull midis çifutëve dhe joçifutëve: ndalohej që joçifutët ta kapërcenin këtë mur me rrezik për t'u dënuar me vdekje, kurse ndalohej që çifutët të hynin në një shtëpi joçifute. Por madje edhe Izrael nuk ishte pa mëkat – brenda kombit të zgjedhur kishte ndarje midis farisenjve, saducenjve dhe zelotëve, midis çifutëve vendas dhe çifutëve që banonin jashtë shtetit (shpërnguljes). Tani, për shkak të veprës pajtuese të Mesisë, të gjitha këto mund të menjahohen. Pengesat e vjetra mund të hiqen dhe mund të krijohet një njerëzim i përgjithshëm i ri, që përbëhet nga çifutët dhe joçifutët: të dy mund ta adhurojnë Perëndinë së bashku si tempull (vend ku banon hyjnia) shpirtëror. Tempulli fizik me ceremonitë e tij tani fillon të humbasë përkatësinë e tij.

Besimtarët te Mesia tani korrin fitoren mbi fuqitë e errësirës që mbanin në kthetrat e tyre botën pagane. Preokupim me këto fuqi (okultizmi, magji e zezë, mallkime etj) ishte shumë i fortë në Efes dhe, siç duket, gjetkë në Azinë e Vogel. Besimtarët i takojnë Krishtit (Mesisë) i cili, nëpërmjet ringjalljes, i ka mposhtur këto fuqitë e errësirës, pasi ishin ato që sundonin një botë të tjetësuar nga Perëndia dhe që rrinte nën pushtetin e mëkatit. Prandaj Pali i nxit besimtarët të kuptojnë atë për të cilën Zoti i ka thirrur: shpëngim i plotë i trupave të tyre me rastin e ringjalljes që do të ndodhë me kthimin e Mesisë.

Mësimi kryesor i letrës është pa dyshim ekleziologji: raporti i Krishtit me kishën e tij. Megjithatë ne duhet të ruhem nga interpretimi grek i këtij mësimi që e parafytyron Kristin si ndonjë buda kozmik që shtrihet nëpër qiell dhe kishën si korpi mistik i Krishtit në botë. Kuptimi i mësimit të Palit

është si vijon: për shkak të ringjalljes dhe ngritjes në qiell të Krishtit, ai s'është më nënshtruar kufizimeve të hapësirës dhe të kohës. Nëpërmjet Shpirtit të shenjtë energjia e Perëndisë që, në kohën e Dhiatës së vjetër, përqëndrohej në tempull, tani përqëndrohet në kishë që përbëhet nga besimtarët. Kisha është tani trupi i tij në kuptimin se ai i përdor besimtarët për të zbatuar qëllimet e tij. Ky koncept përmban edhe unitetin ndërmjet Krishtit dhe kishës së tij, që bazohet në idenë e solidarësisë në kuadër të besëlidhjes. Jezusi i tha Saulit (ndryshe Palit): *Pse më përndjek mua?*, sepse i përndiqte besimtarët që i takonin Atij. Kjo është mister vetëm në kuptim se ne nuk mund ta kuptojmë plotësisht me mendjet tona njerëzore.

KOMENTARI

1, 1-2 **Hyrja dhe përshëndetja**

Kjo në thelb ndjek formën e përshëndetjeve dhe fjalimeve në letrat e tjera të Palit. Fjalët në Efes nuk paraqiten në dorëshkrimet tona më të hershme, por ndërtimi gramatikor i majtë sugjeron që dorëshkrimet edhe më të hershme kishin dy emra vendesh. Këto ishin ndoshta Efesi dhe Laodiceja (dy skajet e udhëtimit që Tihiku do të kishte bërë)

1,3 – 3,21 **Falënderimet dhe lutjet e Palit**

1,3-14 Festimi i planit të përjetshëm të Zotit Pali hap pjesën e letrës me një shpërthim lavdërimi për Perëndinë (si në 2 Kor. 1, 3-4 krh. 1 Pjet. 1, 3-5). Ky paragraf i kremtimit të gëzueshëm (i cili, në greqisht, përbëhet nga një fjali e vetme e gjatë) nuk ka as njehsorin e rregullt të himneve greke, as paralelizmin rresht për rresht të psalmeve hebraike, por është një përbërje e ndërtuar me kujdes prej gjashtë seksioneve. Kuptohet më së miri si një lutje madhështore, ose thirrje për adhurim, e krijuar për të ngritur sytë e lexuesve nga vetvetja dhe nga frika e tyre, ndaj madhësisë dhe dashurisë ndaj Zotit të zbuluar në planin e tij të shpalosjes dhe privilegjit për të marrë pjesë në ajo Përmbajtja (si me falënderimet hyrëse të Palit në letra të tjera) është zgjedhur qëllimisht për të paraqitur temat kryesore të letrës; kjo pjesë është, pra, një çelës për të kuptuar letrën si një e tërë.

Ashtu si në lutjet e ngjashme hebraike, kjo lavdërim hapet duke e shpallur Zotin të denjë për lavdërim (3a), dhe pason një përshkrim që e zgjeron dhe e justifikon atë. Ky përshkrim bie në gjashtë seksione (3b-4; 5-6; 7-8; 9-10; 11-12; 13-14), por ato nuk janë të një rëndësie të njëjtë. Greqishtja e Palit thekson tre klauzola të veçanta si më thelbësore në përbërjen. Ai thotë se *Zoti na ka bekuar ... me çdo bekim shpirtëror* (3b); na

paracaktoi që të adoptoheshim si bijtë e tij (5) dhe na bëri të njohur misterin e vullnetit të tij (9).

Seksionet e ndërtuara rreth këtyre klauzolave (3b-4; 5-6 dhe 9-10) në të vërtetë na japin thelbin e asaj që po thotë Pali. Në secilin rast përqendrimi është në veprimin e Atit (d.m.th. ai është kryefjala e foljes) dhe çështja është që Zoti duhet të shihet si i denjë për lavdërim pikërisht sepse ai ka kryer veprimet për të cilat bëhet fjalë. Në tre pjesët e tjera, Zoti nuk është subjekt i veprimeve, përkundrazi përqendrimi është në atë që 'ne' (të gjithë të krishterët) kemi marrë në Birin (7-8; 11-12), ose në atë që lexuesit kanë filluar të përjetosh me anë të Shpirtit (13-14; vini re ndryshimin në 'ju'), si pasojë e veprimit të Zotit.

Përqendrimi i kohëve të kaluara ka mashtruar disa interpretë duke menduar se te Efesianët shpëtimi shihet si tashmë i plotë. Sidoqoftë, siç do ta shohim, do të ishte më e vërtetë të thuhej se Pali feston faktin se shpëtimi në të ardhmen është përruar dhe siguruar nëpërmjet Mesisë.

3-4 Fjalët hyrëse mbase jepen më së miri 'Falënderimi dhe falënderimi i qoftë Zotit, dhe ajo që vijon jep bazat për ta shpallur atë' të denjë për lavdërim'. Pali, megjithatë, nuk po grindet; ai ka filluar të lartësojë Zotin dhe në mënyrë implicite i fton edhe lexuesit e tij ta bëjnë këtë, kështu që përkthimet alternative të përçojnë kuptimin e duhur. Më tej Pali identifikon Perëndinë si Atin e Zotit tonë Jezus Mesisë, sepse është pikërisht me anë të Birit (dhe ungjillit të asaj që Ati arriti përmes tij) që lexuesit me të vërtetë e kanë njohur Perëndinë dhe kanë filluar ta njohin atë si të denjë e lavdërimit.

Arsyeja e parë për ta vlerësuar Zotin 'të denjë për lavdërim' është se ai na ka dhuruar kaq shumë (3b). Pa dyshim, Pali është i vetëdijshëm që ai dhe lexuesit e tij nuk e kanë provuar ende çdo bekim shpirtëror (d.m.th., dhurim), prandaj edhe kualifikimet e tij. Ne e kemi marrë këtë bekim vetëm në sferat qiellore dhe falë Mesisë. Kjo do të thotë, bekimet e epokës që do të vijë (krh. 1.21), ose mbretëria e Zotit, i janë dhënë me vendosmëri Mesisë që mbretëron në të djathtën e Zotit ('në mbretëritë qiellore', 1, 20-21), dhe kështu jemi të siguruar për ne, njerëzit e tij, përmes tij. Për më tepër, ndërsa jemi të bashkuar me të (krh. 2, 6), ne tashmë fillojmë të marrim pjesë në disa prej atyre që shpresohen për dhurata (ne do të shohim se cilat dhe si, ndërsa vazhdojmë përmes letrës). Ne ende nuk jemi në të vërtetë në parajsë, por thirrja jonë është qiellore, fuqia për jetën tonë të përditshme është qiellore dhe furnizimi i Zotit është qiellor.

Ky bekim në thelb i së ardhmes, të cilin ne kemi filluar ta përjetojmë përmes Mesisë, sigurohet më tej në bazë të zgjedhjes së Zotit (4). këtu ne përballemi me misterin e zgjedhjeve hyjnore, të cilat DhR vazhdimisht nuk i

shpall si një enigmë për të ngacmuar mendjet tona, por si një mrekulli për të evokuar lavdërimin tonë, jo si një element në karakterin e Zotit për t'u minimizuar, por si një siguri që jemi duart e tij të fuqishme dhe jo në kthetrat e fatit, dhe asnjëherë si justifikim për pakujdesinë në çështjet shpirtërore, por gjithmonë si një kujtesë që të krishterët kanë përgjegjësinë të vërtetojnë thirrjen dhe zgjedhjen tuaj (2 Pt 1.10). Ne jemi zgjedhur në mënyrë që të jemi të shenjtë dhe të patëmetë. Ndërsa është e vërtetë që kisha është e zgjedhur në Krishtin si një trup, është gjithashtu e vërtetë që ne jemi zgjedhur si individë. Zgjedhjet lidhen me zgjedhjen e Zotit për ne si individë, ndërsa paracaktimi lidhej me qëllimin e zgjedhjes sonë.

5-6 Kjo pjesë shqyrton më tej mendimin e v. 4. Në qendër, ajo na kujton se kënaqësia dhe vullneti zgjedhor i Zotit për popullin e tij është birësimi ynë i plotë në të ardhmen si bij përmes Jezusit, Mesisë (5). Pali besonte se ekzistonte një kuptim në të cilin besimtarët tashmë gëzojnë birësinë 'ndaj Zotit, duke dashur bindje birnore të frymëzuar nga Shpirti (krh. Rom. 8, 14-15; Gal. 4, 6). Ai e pa këtë, sidoqoftë, kryesisht si një këst i parë ose shijim i një lloji shumë më të plotë të birësimit. Kështu ai thotë se krijimi pret zbulesën e bijve të Zotit (Rom. 8.19), dhe ne ende 'presim me padurim birësimin tonë (bij. Rom. 8.23), i cili do të sjellë përmes ringjalljes dhe krijimit të ri. Marrë me Ef. 1.4 dhe 12-14, është ndoshta ky djali i fundit 'krijim i ri' që ka për qëllim këtu. Me fjalë të tjera, Zoti e ka zgjedhur kishën për atë birësi të plotë dhe të lavdishme ndaj tij që do të rezultojë nga ringjallja-shndërrimi ynë në shëmbëlltyrën e Jezusit (në këtë kuptim të plotë përmes Jezusit, Mesisë; krh. 1 Kor. 15, 42-49 ; Fil. 3,21; Kol. 3, 4).

Meqenëse kjo birësi është rezultat i vullnetit të hirshëm të Zotit, i vënë në veprim përmes Mesisë, ai do të rivendoset në lavdërimin e Zotit (6a). Dhe për shkak se ne jemi bashkuar tashmë me Mesinë përmes Shpirtit, ajo hir, duke përfshirë edhe birësinë, mund të thuhet se na është dhuruar tashmë lirisht; me kusht që kjo të kualifikohet nga pohimi, në Atë që ai e do (d.m.th. Mesinë; krh. Mk. 1,11; 9, 7; Kol. 1,13).

7-8 Ky seksion vartës zhvillon v. 6b. Në bashkimin tonë me Mesinë, ne tashmë marrim pjesë në përfitimet e shëlbimit të ardhshëm të botës nga e keqja, të cilën Zoti e siguroi përmes vdekjes shlyese të Mesisë. (Gjaku është një metaforë biblike për vdekjen shlyese të kurbanit [nëse vdekja ishte përmes humbjes së gjakut apo jo; krh. Jon. 1,14] sepse fillimisht ishte gjaku i flijimeve të kafshëve që u kushtua në të vërtetë). Dobia e veçantë që Pali veçon për përmendje të veçantë këtu (si Kol. 1,14) është falja e mëkateve – jo sepse kjo është pjesa e vetme e bekimit të ardhshëm që tashmë e përjetojmë, por sepse është në rrënjën e të tjerëve. Derisa të merren mëkatet, njerëzimi është tjetërsuar nga Zoti dhe përfitimet e tij (shih

2.1-3; 11-22; 4.17-19; 5. 8-14). Në të vërtetë, Pali shpjegon se hiri i faljes shoqërohet gjithashtu nga ato të mençurisë dhe kuptueshmërisë shpirtërore që janë në zemër të ecjes sonë me Perëndinë si Atë (dhe për thellimin e të cilave ai lutet në 1, 15-23; 3,14 -19)

9-10 Kjo pjesë kthehet në pohimin e asaj që ka bërë Zoti, prandaj pse ai është 'i denjë për lavdërim' dhe ofron kulmin e tij. Zoti na e ka bërë të njohur si në kuptimin ashtu edhe në përvojën e misterit (tani i zbuluar) i cili ka qenë gjithmonë në qendër të vullnetit të tij. Tek Efesianët 'mister' do të thotë diçka tepër madhështore për t'u kuptuar plotësisht. Misteri që Zoti na ka bërë të ditur (apostujt) është nënkuptimi kryesor i asaj që ai 'zbuloi' përmes Mesisë 'domethënë, në shërbesën e tij, vdekjen dhe përlëvdimin e ringjalljes. Është një mister në lidhje me 'plotësinë e kohërave' i cili para së gjithash tregon kohët që ndjekin fundin e kësaj epoke (mbretëria e Zotit dhe krijimi i ri). Por Pali beson se 'plotësia e kohërave' është parashikuar tashmë kur Mesia fronëzohet në mbretëritë qiellore dhe se besimtarët marrin pjesë në atë në të. Përmbajtja e misterit është qëllimi i Zotit 'që universi, gjithçka në qiell dhe në tokë, të mund të sillet në unitet përmes Mesisë, por kjo do të sjellë gjithashtu eliminimin e atyre që nuk pranojnë të vijnë nën kryesinë e Tij. Në kishë ne shohim fillimet e master-planit të tij për të rivendosur kozmosin tek vetja e tij dhe në harmoninë e humbur përmes rebelimit dhe tjetërsimit pasues.

11-12 Ashtu si pjesa tjetër, këto vargje pushojnë të përqendrohen në veprimtarinë e Zotit dhe (si v. 7-8) eksplorojnë pjesëmarrjen tonë në të gjithë përmes Mesisë. Ata pjesërisht përsërisin sigurinë se me bashkimin me Mesinë ne jemi të paracaktuar të bëhemi trofe të hirit të Zotit, që evokojnë lavdërimin e krijimit të Zotit (krh. 6a). Ky theksim mbi parashugurimin nuk eklipson zgjedhjen dhe përgjegjësinë e vërtetë njerëzore, siç e bëjnë të qartë thirrjet e pjesës tjetër të letrës, por na siguron për fuqinë mbizotëruese sovranë të Zotit dhe qëllimin e drejtimit të punës në besimtar. Theksimi do të ishte veçanërisht i përshtatshëm për lexuesit nga zona e Efesit të cilët ishin veçanërisht të prirur të frikësoheshin nga ndikimi vendimtar i fuqive të tjera.

Shumica e përkthimeve dhe komentuesve e shohin v. 12 se dallon në çifutët ose të krishterët hebrenj, së pari të shpresojmë përmes Mesisë, nga ju (13) të krishterë jo-hebrenj që erdhët në besim më vonë. Por 'ne' përgjatë v. 3-10 u referohet të gjithë besimtarëve (jo vetëm atyre çifutëve), dhe ka të bëjë edhe këtu. Ne më tepër duhet të përkthejmë v. 12, 'në mënyrë që ne që kemi të parët [d.m.th. tani] shpresonte përmes Mesisë, mundet atëherë [d.m.th. në gjykatën e fundit] bëhu për të lavdëruar lavdinë e tij '.

13-14 Seksioni i fundit thekson pjesëmarrjen e lexuesve në të gjitha këto (prandaj kalimi te 'ti'). Përmes Mesisë, pasi kishin besuar ungjillin, edhe ata u shënuan si populli i Zotit. (Shih p.sh. Ezk. 9, 4-6 dhe Zbul. 7, 1-8 për idenë e Zotit që vendos shenjën e tij identifikuese mbi popullin e tij). Vula e përdorur për t'i shënuar ata nuk ishte asgjë më pak se dhurata e premtuar e Shpirtit. Si Veprat 2, premtimi në fjalë është kryesisht ai i Joelit 2.28-29, por i kuptuar në një mënyrë të veçantë të krishterë. Përmes kësaj dhurate ata morën mençuri dhe ndriçim për të perceptuar pasojat e ungjillit (1, 17-20; krhs. 3, 5); forcimi i brendshëm përmes ungjillit (3.16; krhs. 6,17); hyrja dhe prania e përhershme e Zotit dhe e Mesisë (2,18. 22; 3.16-17); fillimet e unitetit kozmik të premtuar (4.3-4); frymëzim për jetë të devotshme dhe adhurim falënderues (4.30; 5.18-20) dhe ndihmë në lutje (6.18). Të gjitha këto veprimtari janë ato që i shënojnë besimtarët si njerëz të Zotit dhe janë të domosdoshme për ekzistencën e krishterë në vazhdim. Vula e Shpirtit nuk është ndonjë bekim i dytë – të kesh besuar (13b) do të thotë në mënyrë efektive 'kur besove', d.m.th. 'pasi të kishe vendosur besimin te [ungjilli]». Këto aktivitete të Shpirtit parashikojnë në tip dhe cilësi atë që ai do të bëjë më plotësisht në krijimin e ri, dhe kështu Shpirti me të cilin Zoti na shënon me vulën e tij të pronësisë quhet gjithashtu në mënyrë të përshtatshme 'pengu', 'garancia', madje 'kësti i parë' i trashëgimisë sonë (krh. Rm. 8,23; 2 Kor. 1,22; 5,5). Por bekimet që marrim tani janë vetëm një paralajmërim, sipas Palit ne ende presim trashëgiminë tonë në shpengimin përfundimtar dhe total të botës nga Zoti në fund të kohës. 4,30 e rithekson këtë, duke na kujtuar se ne jemi të vulosur me Shpirtin 'për ditën e shëlbimit' që do të vijë. Atëherë qëllimi i Zotit, i filluar përmes Mesisë, do të çohet në përfundim dhe duke e parë atë nga fillimi në fund do të shkaktojë lavdërimin e krijimit të Krijuesit.

1,15 – 2,10 **Fillon raporti i Palit për falënderimet dhe lutjet e tij për lexuesit e tij**

1, 15-19a **Raporti i falënderimeve**

Ishte konvencionale që letrat greke të fillonin me një deklaratë falënderimi për perënditë, dhe siguri të vazhdimit të ndërmjetësisimit. Pali e përdorte rregullisht këtë formë, megjithëse e zhvilloi atë në një mënyrë të veçantë të krishterë. Vetë falënderimet (15-16), e cila është posaçërisht për atë që po bën Zoti tek lexuesit, prandaj ka një fokus tjetër nga shqetësimet më të përgjithshme të një lavdërimi, është e shkurtër në krahasim me letrat e tij të tjera (megjithëse Galatasit nuk kanë fare), dhe jashtëzakonisht i lirë nga hollësi personale (krh. Kol. 1, 3-4 dhe Phm. 4-5, mbi të cilat është modeluar ndryshe). Raporti i lutjes që vijon është, sidoqoftë,

jashtëzakonisht i gjatë dhe shumë më gjerësisht i ndërthurur me mësimin sesa normalja. Ajo shtrihet të paktën aq sa v. 23 (v. 15-23 janë në të vërtetë një fjali e përbërë në greqisht), ka shumë të ngjarë në 2,10, dhe rifillon më tej në 3, 1, 14-21. Këto karakteristika të pazakonta duhet të shpjegohen nga qëllimi i përgjithshëm i letrës dhe qëllimi që ajo t'u lexohet disa kongregacioneve të palidhura.

Lutja e rregullt e Palit për lexuesit e tij është, kështu që ai raporton, për ndriçim shpirtëror (17), për të njohur Perëndinë më thellë dhe për të kuptuar natyrën e shpresës së krishterë (18) dhe natyrën e fuqisë së Zotit tashmë në punë përmes të krishterëve (19a). Këtë të fundit ai e ilustron në dy mënyra të ndryshme, thuhet se zbulohet në ringjalljen dhe ekzaltimin e vetë Mesisë (19b-23) dhe zbulohet në sjelljen tonë nga 'vdekja' shpirtërore në 'jetë' në bashkim me Mesinë (2, 1-10).

15-16 **Hyrja**

Për këtë arsye shikon prapa në 1,14, dhe përmes saj në të gjithë 1, 3-14. Pali falënderon për lexuesit e provincës Romake të Azisë (tani Turqinë Perëndimore) sepse Zoti i ka sjellë që të marrin pjesë në shpëtim. Ai shkurtimisht falënderon edhe për ato që ka dëgjuar për besimin dhe dashurinë e tyre (si te Kolosianët dhe Filimoni), duke treguar se ai i sheh këto si fryte të hirit të Zotit. Këto vargje janë prova e qartë se Pali nuk i shkruante kryesisht Efesit (ku qëndroi deri në tre vjet); ai tregon njohuri më të hollësishme të kongregacioneve kolosiane në falënderimet në letrat drejtuar atyre (dhe ai na thotë se kurrë nuk i vizitoi ata vetë, Kol. 2, 1) sesa tregon këtu.

17-19 Këto tre vargje përqendrohen në përmbajtjen e lutjes së Palit. Lutja në v. 17 për një Shpirt të mençurisë dhe zbulesës përfaqëson një mënyrë tipike hebraike të të folurit; do të thotë që Pali lutet që Shpirti që ata kanë marrë tashmë do të përjetohet duke i dhënë këto gjëra. Vini re se qëllimi i kërkesës nuk është për informacion të veçantë, por perceptim dhe njohje më e thellë e vetë Zotit (siç zbulohet përmes Mesisë). Mençuria, ndriçimi dhe zbulesa ishin vërtet dhuratat më tipike që çifutët prisnin nga Shpirti. Fuqia përmendet shumë më rrallë (krh. Dal. 31, 3; Dt. 34, 9; Is. 11, 2; 1 Enoku 49, 3; 1QS 4, 3-5).

Lutja në v. 18 është një lloj një lutje për kuptim shpirtëror, zemra këtu është një sinonim i pjesshëm për mendjen, vullnetin dhe shpirtin, dhe do të thotë qendra e perceptimit dhe vendimit. Megjithëse Pali mbi të gjithë autorët e DhR kërkoi të shpjegonte dhe argumentonte teologjinë e tij për të kuptuar racionalisht, ai e pranoi qartë se kjo është vetëm një pjesë e detyrës. Zemra e një personi (d.m.th. mendja dhe vullneti i tij) nuk ka

nevojë thjesht për koncepte teologjike më të rafinuara, por për veprën e Shpirtit që i integron këto me perceptimin e tyre dhe kështu ristrukturon vullnetin dhe jetën e tyre. Pali lutet që lexuesit e tij të jenë në gjendje të njohin (kuptojnë) shpresën që u qëndron përpara në këtë kuptim më të plotë. Nëse atyre u bie vërtet se Zoti synon t'i bëjë ata me të gjithë shenjtorët një trashëgimi të mrekullueshme për veten e tij, kjo njohuri do t'i transformojë ata me gëzim dhe dashuri. Izraeli portretizohet shpesh si trashëgimi e Zotit në DhV, shih p.sh. Dt 4, 20; Ps. 33,12; Isaia 63,17; Jr 10, 16. Këtu Pali e zbaton atë në kishën e lavdëruar dhe lutja e tij është që ata të kuptojnë shpresën që mbizotëron lavdërimet e tij të hyrjes (1,14, 5-6, 12).

Pjesa e tretë e lutjes së Palit (19a) është që lexuesit të kuptojnë natyrën dhe forcën e fuqisë së Zotit që tashmë po funksionon në to. Nëse besimtarët shikojnë thjesht atë që e shohin Zotin duke bërë në jetën e tyre tani, ata lehtë mund ta nënvlerësojnë fuqinë e Zotit, jo vetëm për shkak se ajo shfaqet në dashurinë kryqëzore. Lexuesit efesianë, duke ardhur ashtu siç bënë nga një sfond i një besimi të fortë magjik, mund ta kishin gjetur fuqinë e Dianës më imponuese dhe më të frikshme se ajo e Zotit. (Efesian Diana konsiderohej si mbretëreshë edhe mbi fuqitë qiellore, përfshirë fuqitë e fuqishme zodiakale, dhe perënditë e botës së nëndheshme). Kjo mund të kishte prishur besimin e tyre të Zoti dhe të minonte vendosmërinë e tyre në konfliktin shpirtëror në të cilin ishin të përfshirë. Pali e dinte që shkalla spektakolare e fuqisë së Zotit në popullin e tij do të zbulohet plotësisht në fund të këtij krijimi (pra 1, 5-6, 9-10, 14), por ai mund t'u tregojë lexuesve se ku mund të shikojnë në të tashmen për ta parë atë të shfaqur (1, 19b – 2,10).

19b-23 Fuqia shpëtuese e Zotit e zbuluar në ringjalljen dhe promovimin e Mesisë. Meqenëse ai është Njeriu me të vërtetë përfaqësues, ringjallja dhe lavdërimi i tij janë një pamje e asaj që Perëndia do të arrijë tek ne (krh. 1 Kor. 15, 45-49; Fil. 3,21). Sigurisht që ekziston një ndryshim, autoriteti i investuar në Jezusin përmes lartësimit të tij është unik, edhe pse ekziston një kuptim në të cilin ne kemi pjesë në të (shih 2, 6). Por pikërisht ky ndryshim e çon Palin në një mënyrë tjetër për të siguruar efesianët për fuqinë e Zotit në to, pasi ai përfundon duke thënë se Jezusi, të cilit i është dhënë e gjithë fuqia, i është dhënë nga Zoti kishës, të cilën ai e mbush (22-23). Kjo, natyrisht, do të thotë që autoriteti dhe fuqia e plotë e investuar në Jezusin po funksionon në Kishë.

Pohimet e ringjalljes së Jezusit dhe lavdërimit të tij në të djathtën e Zotit (20) ishin tradicionale në kishë, dhe kjo e fundit është shprehur në gjuhën e Ps. 110, 1 (krh. Veprat 2, 34-36; Rom. 8,34; Kol. 3, 1 dhe Hebr. 1, 3,13). Ai

flet për fronëzimin e Jezusit si sundimtar kozmik, të cilit i është dhënë vendi i nderit në rrethin qiellor (pra në mbretëritë qiellore). Jezusi nuk është hequr nga ndikimi tokësor nga ngritja, saktësisht e kundërta, ai është zhvendosur në vendin e ndikimit përfundimtar mbi çështjet në tokë. Kështu që asnjë fuqi ose potencial tjetër, në botë ose në qiej, qoftë i mirë apo i keq, nuk mund të krahasohet; autoriteti i tij, si ai në të djathtën e Zotit, është mbi të gjithë (21). Lexuesit origjinalë do ta kishin parë çështjen, asnjë nga fuqitë që kishin prirjen të kishin frikë nuk mund të krahasohej me Jezusin.

Ndërsa në Ps. 110, 1 Perëndia i bën thirrje Zotit qiellor të ulet në të djathtën e tij derisa t'i bëj armiqtë tuaj një stol për këmbët tuaja “, v. 22a këtu këmbëngul se Zoti i ka vendosur të gjitha gjërat nën këmbët e Jezusit. Kjo nuk është dështim për të qenë realist në lidhje me vazhdimin e së keqes, por një kalim nga gjuha e Ps. 110 me atë të Ps. 8, 6. (Pali bën të njëjtën gjë në 1 Kor. 15, 25-27.) Jezusi portretizohet si një Adam i dytë, të cilit i është dhënë detyra të ushtrojë sundimin mbi kozmosin. Si i tillë ai është mbi gjithçka (2,26), domethënë sundimtar ose mjeshtër, një ndjenjë e ‘kokës’ e dëshmuar mirë në greqishten biblike dhe më gjerë. Pika e asaj që vijon në v. 22b atëherë jepet më së miri si vijon, Zoti ‘ia dha kishës si kryetari i të gjitha gjërave’. Pali vështirë se mund të kishte dhënë një portretizim më dramatik të fuqisë në punë në kishë, por, për ta theksuar atë më tej, ai e përshkruan kishën në dy mënyra të dallueshme.

Së pari, ai e quan kishën trupin e Mesisë (23a). Në 1 Korintasve kisha si ‘trupin’ i Mesisë përfshin veshët, sytë dhe kokën e saj (1 Kor. 12, 16-21) – është një trup i tërë që i përket Jezusit dhe i bashkuar ngushtë me të (1 Kor. 6,15 ; 12,12). Kjo ndoshta ka për qëllim edhe këtu, jo se kisha është thjesht një bust pa kokë, për të cilin Jezusi është vetë kokat për v. 22 përshkruan Jezusin si kreu i kozmosit, jo kisha, dhe përdor ‘kokën’ në kuptimin e ‘sunduesit’, jo pjesë anatomike. Por të përshkruash kishën si ‘trupin’ e tij aq shpejt pasi e përshkroi Jezusin si ‘kokë’ pothuajse në mënyrë të pashmangshme nxjerr në pah të paktën konotacionin e bashkimit midis tyre (krh. 4,16; 5,23, 28 dhe akoma më habitëse), ai është koka e trupit, kisha ‘në Kol. 1,18).

23 vazhdon ta përshkruajë Jezusin si ai që mbush gjithçka në çdo mënyrë (krh. 4,10). Për të ‘mbushur’ është një metaforë për ‘të bëhet i pranishëm dhe aktiv në të respektimi i ‘ose ‘shtrirjes së ndikimit, ose sundimit mbi Si ‘kokë’ mbi të gjitha gjërat, Jezusi i ‘mbush’ ato; kështu ai fillon të përmbushë misterin për të cilin flitet në v. 9-10, ai fillon detyrën e nënshtrimit të rebelimit dhe tërheqjen e të gjitha gjërave në unitet dhe harmoni në vetvete. Por, thotë

Paul, është kryesisht kisha ajo që është plotësia e tij (d.m.th. gjëja që ai mbush) – dhe ai do ta shpjegojë këtë më plotësisht në 2, 1-22.

Si përmbledhje, Pali lutet që lexuesit e tij të kuptojnë se fuqia që funksionon në kishë është prania e të njëjtës fuqi që do të sjellë krijimin e ri, një univers të ri në harmoni të plotë, të bashkuar nën Mesinë. Në bashkimin e saj me Mesinë, kisha tashmë ka marrë një shije të keqe për atë fund.

2, 1-10 Fuqia shpëtuese e Zotit e zbuluar në shpëtimin e kishës. Është për të ardhur keq që një ndarje kapitulli është vendosur këtu, sepse ka arsye të mira për të besuar se kjo pjesë formon një paragraf të vetëm me 1, 15-23. Atje Pali shpjegoi fuqinë e Zotit në kishë siç u zbulua në ringjalljen e përfaqësuesit Njeri Jezus dhe dhuratën e Zotit për të, si sundimtari i lartësuar i kozmosit, në kishë. Këtu ai dëshiron të tërheqë vëmendjen për të njëjtën fuqi të Zotit, por tani për aq sa zbulohet në sjelljen e Zotit nga vdekja në jetë. Ai fillon v. 1 me lidhësin e drejtpërdrejtë ‘dhe (ra në shumicën e përkthimeve), dhe do të dukej se ai kishte ndërmend të shkruante ... dhe ju, duke qenë i vdekur në shkeljet dhe mëkatet tuaja, ai e bëri të gjallë me Mesinë. . . ‘ (paralelisht me Kol. 2, 12-13; 3, 1-2). Sidoqoftë, ai u largua nga kjo deklaratë e qartë nga nevoja për të shpjeguar shprehjen “të jesh i vdekur në shkeljet e tua”. Dhe pasi kishte pikturuar një pamje të zymtë të pozitës së dikurshme të lexuesve të tij (2), ai duhej ta bënte të qartë në v. 3 se nuk ishte vetëm ti, por ne të gjithë ishim në gjendjen nga e cila Zoti na shpëtoi me mëshirë. Më në fund në v. 5-6 Pali u nis atje ku filloi, por tani në vetën e parë shumës, ‘Dhe ne, duke qenë të vdekur në shkeljet tona, ai na bëri të gjallë me Mesinë. . . ‘ Këtu është zbulimi i mëtejshëm i natyrës së fuqisë së Zotit në kishë që Pali lutet që lexuesit e tij të kuptojnë, sepse me siguri do t’i japë kuptim jetës së tyre, gëzim për zemrat e tyre, adhurim falënderues për buzët e tyre dhe forcë për luftën e tyre.

1-3 Ju ishit i vdekur në shkeljet tuaja përsëri është një mënyrë e të folurit hebre; forca e saj ilustrohet bukur nga një koment i çifutëve që quhet midrash) në Pr. 9, 5 që flet për ‘të pabesët që edhe gjatë jetës së tyre quhen të vdekur’. Ata të lidhur në mëkat janë të dënuar me vdekje, dhe kështu tashmë i përkasin sferës së tij; gjëja që ata mendojnë si ‘jetë’ nuk është veçse një shije paraprake e vdekjes, sepse është pa Zotin (krh. Gjn. 5,24; dhe 1 Gjn. 3,14.

v. 1 i vdekur do të thotë i prerë nga Zoti dhe për këtë arsye nën dënimin e tij

v. 2 Ecja është një hebraizëm (*halaqa*) për sjellje ose fe praktike.

v. 3 Fëmijë të zemërimit do të thotë ata që meritojnë dënimin e Zotit.

Ndërsa Pali gjetkë mëson se kjo gjendje është rezultat i mëkatit, kjo nuk është çështja këtu; përkundrazi gjendja në shkeljet dhe mëkatet tuaja është ajo që karakterizonte ekzistencën e tyre të mëparshme. Këto gjëra ishin fryti i korruptuar i 'vdekjes' së tyre. Në v. 2 Pali e atribuon këtë jetë të shënuar nga mëkatet kryesisht në dy faktorë të lidhur – ndikimin e kësaj bote (d.m.th. Krijimin e tanishëm të rënë dhe forcat që gjeneron në shoqëri, që shihet si qëndrim në rebelim kundër Zotit dhe në kontrast me 'epokën e re 'ose' krijim i ri 'pritet), dhe ndikimi i Satanit, i përshkruar këtu si sundimtari i mbretërisë së ajrit. Ajri shënonte qiellin e poshtëm, më afër tokës dhe shpesh mendohej se ishte vendbanimi i qenieve të liga shpirtërore. Ideja e Satanit që është në veprim tek ata që nuk janë të bindur, gjendet diku tjetër në letërsinë hebraike. Për shembull, në Ngjitjen e Isaisë ai thuhet se 'u gëzua në Jeruzalem për shkak të Manasheut dhe e forcoi atë duke çuar në braktisje dhe në paligjshmërinë që u përhap në Jeruzalem' (2, 2-4; krh. 2 R. 21; 2 Kr. 33) Kjo mund të tingëllojë si një përcaktim ndaj së keqes për të cilën ne nuk jemi përgjegjës, por v. 3 ia vë fajin po aq të drejtë natyrës tonë rebele me dëshirat dhe mendimet e saj të korruptuara. E gjithë kjo na bëri atë që Pali i quan 'fëmijë të zemërimit'; domethënë ata që janë të dënuar të vuajnë zemërimin e shenjtë të Zotit të drejtuar kundër mëkatit.

4-7 Ajo që Zoti me dashurinë dhe mëshirën e tij ka bërë në të vërtetë për ne, atëherë, vjen si një kontrast i zyrtë dhe befasues me parashikimin e dënimit v. 3, dhe zbulon në mënyrë kaq dramatike natyrën e fuqisë së Zotit që punon në ne. V. 5 e portretizon atë si një fuqi ringjalljeje që na transferon nga 'vdekja' në 'jetë'. Kjo mund të kuptohet thjesht si një metaforë për një marrëdhënie të rivendosur (si Lk. 15,32), por ndoshta do të thotë më shumë se kaq. Të thuash se jemi bërë të gjallë (fjala zakonisht tregon ringjalljen) me Mesinë duket se është shkurtimisht për të thënë, 'ne do të ringjallemi me Mesinë në jetën e krijimit të ri dhe mund të flasim për atë sikur të ishte një ngjarje e kryer sepse së pari, ngjarja vendimtare e ringjalljes së përfaqësuesit Njeriu Jezus qëndron në të kaluarën dhe së dyti, ne tashmë kemi filluar të marrim pjesë në aspekte të asaj jete të krijimit të ri në bashkimin tonë të tanishëm me të '.

E njëjta gjë duhet thënë për v. 6, e cila flet se jemi lartësuar dhe ulur me Mesinë në mbretëritë qiellore (d.m.th. Me Mesinë, në fronin e tij, në të djathtë të Zotit, v. 6 është modeluar në 1,20) Ndërsa Pali mëson se besimtarët do të përfshihen në sundimin e Mesisë gjatë mijëvjeçarit (shih p.sh. 1 Kor. 6, 2; krh. Zbul. 3,21). Ai po ashtu insiston me vendosmëri se ne ende nuk e bëjmë këtë (1 Kor. 4, 8). vargjet me të vërtetë nuk thonë diçka shumë ndryshe.

V. 5-6 kuptohet më mirë si të shikojmë përpara, ajo që ata thonë tani është plotësisht e vërtetë për Mesinë, por mund të pohohet për ne në kuptimin dytësor se ai është përfaqësuesi ynë, se ai është përcaktues për të ardhmen tonë dhe që ne jemi të bashkuar me të tani nga Shpirti. Në mënyrë të ngjashme, koha e përsosur që ju jeni ruajtur në v. 5 (dhe në v. 8) nuk do të thotë që autori mendon se shpëtimi ynë tashmë ka përfunduar, por që shpëtimi ynë i plotë tashmë është siguruar dhe zbuluar përmes Mesisë dhe është në proces në ne, me të vërtetë kemi filluar të përjetojmë transferimin nga sfera e vdekjes në atë të ringjalljes dhe jetës. Këto vargje duhet të kuptohen si një sqarim më i plotë i llojit të pohimit që Pali bën në Kol. 1,13; 3, 1-4. V. 7 (duke bërë jehonë 1, 6-7. 18. 21) tregon se është e ardhmja që do të zbulojë shpëtimin dhe hirin që tani dihen vetëm nga besimi.

v. 7 për t'u mburrur është një hebraizëm, që do të thotë të mbështetesh në diçka.

8-10 Kjo përmbledhje pjesërisht i bën jehonë gjuhës së debateve në Galatasit dhe Romakëve rreth shfajësimit me anë të besimit pa përkushtimin ndaj ligjit të Moisiut. Pika që Pali bën këtu, megjithatë, është një pikë tjetër, megjithëse plotësuese. Ai thotë se shpëtimi që kemi provuar tashmë, në transferimin tonë nga 'vdekja' në 'jetë' në bashkim me Jezusin, është një zbulim dramatik i fuqisë së hirshme të Zotit, pikërisht sepse rrjedh plotësisht prej tij. Nuk është fryt, as shpërblim i dhënë për punët tona; është dhurata e Zotit për besimin. (Greku i Palit nuk sugjeron që ai po thotë se edhe besimi është thjesht hir i Zotit, megjithëse kjo mund të nënkuptohet nga konsiderata të tjera.). Kjo, Paul sqaron me ngut, nuk do të thotë se veprat janë të parëndësishme. Por jeta dhe veprat tona të dikurshme kontribuan vetëm në situatën nga e cila na duhej të çliroheshim. Në të kundërt, v. 10 shtjellon shpëtimin tonë në drejtim të krijimit të ri të Zotit për ne përmes Mesisë (krh. 2 Kor. 3 – 5; 5,17; Gal. 6,15). Kështu që, me Jezusin, jemi frytet e para të krijimit të ri dhe janë bërë në mënyrë që të jemi në gjendje të bëjmë vërtet punë të mira. Kjo do të shpjegohet më plotësisht në 4,17 – 6,20.

v. 10 Pasi kundërshtoi një moralizëm që u beson veprave, Pali tani kthehet në një rrezik po aq të dëmshëm, libertinizmi që hedh poshtë çdo kufizim moral.

2, 11-22 **Një largim nga tema, kisha, pajtimi kozmik dhe uniteti, tempulli i ri**

Pali këtu prish raportin e lutjes së tij për lexuesit e tij, prandaj, në terma zyrtarë, v. 11-22 janë një largim nga tema. Në një kuptim tjetër, megjithatë,

ato janë zemra teologjike e letrës; sepse të vërtetat e përfshira në to mbështesin dhe shpjegojnë lavdërimin dhe lutjen e Palit dhe forcojnë mesazhin e tyre. Nëse Efesianët janë kurora e shkrimeve teologjike të Palit, 2, 11-22 është ndoshta xhevahiri qendror por si një perlë e prerë bukur ajo ka një thellësi dhe hollësi që nuk përmbledhet lehtë.

Nga ana strukturore, seksioni është i dominuar nga një kontrast i atëhershëm – (i cili zgjeron atë të mëparshmin të ngjashëm në v. 1-7). Fillon në v. 11-13 i cili thekson kryesisht elementin “atëherë” (vëreni më parë të v. 11, në atë kohë të v. 12, dhe të kundërtën tani përmes Mesisë në v. 13) dhe rifillon në v. 19-22 i cili thekson kryesisht ‘tani’. Vs 14-16 (me rikapitulimin e v. 17-18) siguron pjesën qendrore dhe tranzicionin, dhe kështu ndan të gjithë v. 11-22 në tre pjesë.

Kontrasti i atëhershëm i Palit tani përcaktohet kryesisht për sa i përket temës madhore të tjetërsimit të së kaluarës (12, 19), përjashtimit (13), ose armiqësisë (16) dhe pajtimit të tanishëm (16), unitetit (15-16) ose paqes (17) Shkurtimisht, pasazhi na tregon se si Zoti ka filluar pajtimin kozmik që ishte plani i tij i përjetshëm (1, 9-10). Ka dy dimensione të rëndësishme brenda kësaj. Vargjet 11-15 përqendrohen kryesisht në mënyrën se si nëpërmjet Mesisë u hoq pengesa e madhe midis çifutëve dhe jo-çifutëve, dhe jo-çifuti u bashkua me çifutin besimtar. Ne mund ta quajmë këtë pajtim horizontal’. V. 16-22, kanë një theks tjetër, megjithatë; ata shpjegojnë më tepër se si çifutët dhe jo-çifutët janë sjellë te Zoti (16-17), i është dhënë hyrja tek ai (18) dhe janë bërë në tempullin qiellor të banuar prej tij (19-22). Ne mund ta quajmë këtë pajtim vertikal’. Ne do të duhet të shënojmë me kujdes se si lidhen këto (dhe si janë sjellë) në komentet më të hollësishme për seksionet individuale.

11-13 Pjesa e parë thërret lexuesit kryesisht jo-çifut besimtar për të kujtuar statusin e tyre të mëparshëm si ata jashtë popullit të Zotit. Ato ishin atëherë ajo që shumë çifutë do ta quanin parrethprerja’. Rrethprerja ishte vula e besëlidhjes me Izraelin, dhe kështu që i dallonte çifutët nga pjesa tjetër e botës. Kështu judaizmi mund t’i referohet vetvetes si rrethprerja, që do të thotë populli i besëlidhjes së Zotit ‘dhe të heqë pjesën tjetër të botës, që qëndronte jashtë besëlidhjes, si ‘parrethprerjen’. Çështja nuk ishte se vetëm çifutët praktikuan operacionin e vogël kirurgjik (edhe semitë e tjerë), por domethënia e tij si një rit i hyrjes në besëlidhjen e Moisiut.

Pali fillon përshkrimin e tij të pozitës së mëparshme të jo-çifutëve duke përdorur gjuhën që çdo çifut mund të tregojë statusin e tyre ‘jashtë’. Është po aq e qartë, megjithatë, se Pali në fakt nuk është i kënaqur me këtë mënyrë të vendosjes së gjërave dhe mendon se duhet ta kualifikojë atë duke sqaruar se çifutët janë vetëm ata që e quajnë veten ‘synet’. ‘Për Palin,

e tyre është një rrethprerje e kryer thjesht nga burrat, sepse, për të, rrethprerja e tyre shpesh nuk është më shumë se një veprim i jashtëm kirurgjik, dhe marrëdhënia me Zotin që supozohet se simbolizon nuk është bërë një realitet i brendshëm i realizuar nga Zoti. Për Palin është familja e besimit, marrëdhënia e të cilit me Zotin në të vërtetë përmbush atë rrethprerje (shih Rm. 2, 28-29), dhe kjo është më e vërteta për të krishterët (Filip. 3, 3; Kol. 2,11) .

Pali kthehet në pikën e tij kryesore në v. 12. Më parë, si jobesimtarë jo-çifutë, lexuesit nuk mund të kishin asnjë pjesë në Mesinë, sepse Mesia është para së gjithash mbreti i Izraelit (Rom. 9, 5). Ata u tjetërsuan nga 'nënshtetësia e Izraelit' – populli i Zotit që merr bekimin e tij. Zgjedhja e Palit për termin 'nënshtetësi' sugjeron që ai nuk po mendon këtu për Izraelin kombëtar, por më shumë për çifutët besnikë që shihen se jetojnë si një teokraci. Përjashtimi i joçifutëve nga bashkësia e popullit të Zotit do të thoshte se ata nuk kishin pjesë në besëlidhjet që premtinin shpëtimin mesianik. (Gjuha këtu jehon fuqimisht Rom. 9, 4.) 'Shpresa' dhe perëndi 'ata mund të kenë pasur me bollëk, por këto do të ishin vërtetuar të zbrazëta, sepse jo-çifutët ishin pa Zotin e vërtetë dhe shpresën që ai dha, dhe tani po fillonte të përmbushej.

Tani, falë Mesisë (13), situata e tyre ka ndryshuar në mënyrë dramatike dhe Pali zgjedh një metaforë të zakonshme biblike për të shprehur kontrastin. Imazhet e afërta dhe të largëtës kanë origjinën në Is. 57,19, dhe mbizotëron përshkrimin e Palit deri në v. 17-18 (ku ai në të vërtetë përdor formulimin e Isaisë). Në v. 13, megjithatë, ai e përdor gjuhën në një mënyrë që pasqyron më nga afër një përdorim të veçantë të saj në judaizmin bashkëkohor. Folja 'të afrosh' ishte bërë një term për ta bërë një jo çifut një prozelitë, dhe kështu të bashkohesh me të në kongregacionin e Izraelit. Kjo e bëri personin e interesuar 'afër' në dy kuptime, të dyja këto janë vërtetuar në judaizëm. Ai ose ajo bëhet 'i afërt' me pjesën tjetër të njerëzve të Zotit dhe 'i afërt' me Perëndinë të cilit njerëzit janë 'afër'. Ata kanë qasje në tempull (vendi i veçantë i pranisë hyjnore) dhe tek Zoti i cili ishte më i pranishëm në mesin e popullit të tij. Siç do ta shohim, Pali po mendon për një popull të transformuar të Zotit dhe një tempull qiellor, por përndryshe imazhet e tij në v. 13 janë të ngjashme.

v. 13 Muri i mesëm i ndarjes. Ky mund të jetë një aludim për murin që ndante oborrin e joçifutëve nga oborri i çifutëve në Tempullin në Jeruzalem, 14-18 na çojnë në zemër të kuptimit të Palit për ungjillin e pajtimit. Ai fillon në v. 14-15 me dimensionin horizontal. Së pari thuhet se Jezusi është baza e paqes sonë në kuptimin që ai bashkoi dy ndarjet e mëdha të njerëzimit (parrethprerja dhe rrethprerja) në një. Ai (në parim!) shkatërroi

armiqësinë midis çifutit dhe joçifutit, duke hequr pengesën e madhe që i ndante, dhe që pashmangshmërisht u bë një rast dyshimi dhe armiqësie reciproke. Pengesa në fjalë ishte ligji i Moisiut me kodin e tij të hollësishëm të shenjtërisë, i cili i bëri të gjitha, por të pamundura për çifutët besnikë të jetonin në afërsi me jo-çifutët.

Lidhur me këto rregullore që mban Letra e Aristeas (rreth 100 para Krishtit), 'ligjvënësi [Moisiu] na rrethoi me palisada të pandërprera dhe mure hekuri për të parandaluar përzjerjen tonë me ndonjë prej popujve të tjerë në çdo çështje, duke u mbajtur kështu i pastër në trup dhe shpirti ... duke adhuruar një Zot të Plotfuqishëm '(139) ose, përsëri,' Prandaj, që të mos ndotemi nga askush, as të infektohemi me çoroditje duke u shoqëruar me persona të pavlefshëm, ai na ka mbrojtur nga të gjitha anët me pastrimet e përshkruara në çështjet e ushqimit dhe pijeve dhe prekjes dhe dëgjimit dhe shikimit.

(149) Një pengesë e mirëfilltë në tempull, e cila ndalonte joçifutët, me dhembjen e vdekjes, të hynin në oborret e brendshme ku Izraeli adhuronte, ishte thjesht shprehja e jashtme e kërkesave të Moisiut.

Armiqësia që ligji Moisiu shkaktoi midis njerëzimit mëkatar, na thuhet, u shkatërrua në mishin e tij (15) – një aludim për vdekjen e Mesisë në kryq që Kolosianët e portretizojnë si shuarjen e të gjithë 'trupit të mishit' (Col 1,22; 2, 11-12; shih v. 16). Ai u shkatërrua kur ligji i Moisiut, si një unitet dhe si një besëlidhje e pandashme me Izraelin u kapërcye dhe u zëvendësua nga kushtet e krijimit të ri dhe besëlidhjes përkatëse të inauguruar përmes Mesisë (krh. 2 Kor. 3, 3-18). Që kjo nuk do të thotë që Pali është kundër ligjit duhet të jetë mjaft e qartë nga pjesa tjetër e letrës (dhe vini re përdorimin specifik të Tevratit në 5,31 – 6, 3). Përkundrazi qëllimi i mirë të cilit i shërbeu ligji i Moisiut, në ruajtjen e Izraelit nga ndikimi i kombeve të tjera, i dha vendin qëllimit edhe më të lartë të deklaruar në v. 15 dhe duke pasqyruar planin e përjetshëm të Zotit (1, 9-10). Zoti dëshironte të krijonte një njerëzim të ri nga çifuti dhe jo-çifuti. Për qendërsinë e kësaj në teologjinë e Palit shih p.sh. 1 Kor. 12,13; Gal 3,28 dhe Kol. 3,11.

16 tani e kthen vëmendjen në dimensionin vertikal. Deri më tani pothuajse mund të kemi përshtypjen se ngjarja Mesia e lë statusin e Izraelit në thelb të pandryshuar, jo- çifutët thjesht i shtohen asaj dhe bekohen aq shumë me të. Sidoqoftë, kjo nuk është ajo që do të thotë Pavli për të thënë, sepse ai vazhdon të pohojë se i vetmi trup i krijuar nga çifutët dhe jo çifutët ishte pajtuar me Perëndinë në kryq. Kjo presupozon se edhe Izraeli pësoi një tjetërsim nga Zoti përmes mëkatit (krh. 2, 3) që duhej kapërcyer në kryq; dhe se ajo vetëm e përjeton atë pajtim ndërsa merr pjesë në

njerëzimin e ri, trupi i vetëm i Mesisë, kisha, e bërë nga çifutët dhe jo çifutët besimtarë. Sigurisht, formulimi i Palit nuk duhet të nënkuptojë që kisha universale e çifutëve dhe jo çifutëve u krijua së pari, dhe vetëm atëherë u pajtua me Zotin në kryq. Pika e tij është më tepër se Jezusi në kryq qëndronte si përfaqësues jo vetëm i çifutit por edhe i njerëzimit jo-çifut gjithashtu, si Adami i fundit (Rm. 5, 12-21; 1 Kor. 15,45; Filip. 2, 5 -11). Në shkallën e parë ishte unike në vetvete (15) që ai bëri një njeri të ri nga të dy; dhe më pas vetëm me bashkim me të në një trup përjetohet pajtimi kozmik. Kjo do të thotë se kisha është me të vërtetë, për Palin, një entitet i tretë – as çifut, as jo- çifut, por një njerëzim i ri.

Pas gjuhës së krijimit të një njerëzimi të ri qëndron shpresa çifute që në fund Zoti do ta rikrijonte botën më mrekullisht edhe sesa krijimi i tij i parë para rënies. Si pjesë e kësaj populli i Zotit do të shndërrohej dhe do t'u jepej trupa ringjalljeje që të përputheshin me botën në të cilën ata erdhën të jetonin, dhe kështu të ishte një lloj i ri njerëzimi që jetonte në harmoni të plotë me Zotin dhe me njëri-tjetrin. Për Palin, pikërisht kjo fillon nga ringjallja e Mesisë, i cili është modeli për ne, dhe madje po fillon tek ne (shih Rm. 8; 1 Kor. 15, 45-49; 2 Kor. 3 – 5; Gal. 6 , 15; Filip. 3,21). Por vini re se e gjithë kjo është e vërtetë vetëm në vetvete, përmes Mesisë; është vetëm kisha në bashkim me Mesinë që në të vërtetë fillon të përjetojë këtë unitet kozmik.

17-18 përmbledh pikën në termat e një citimi të modifikuar të Is. 57,19 dhe një shpjegim i mëtejshëm. Fjalët që ai erdhi dhe predikoi paqen nuk i referohen as mishërimit dhe shërbesës së Jezusit dhe as Mesisë së ngjitur përmes predikimit apostolik, por kuptohen më së miri si një përmbledhje e vargut 14-16, ato i referohen pastaj posaçërisht kryqit dhe ringjalljes. Fjalët dhe paqja e predikuar i bëjnë jehonë Is. 52, 7 por pjesa tjetër përfaqëson ndjek Is. 57,19. Fillimisht ky fragment u zbatua për bekimin e Zotit të çifutëve të Jeruzalemit (të afërt) dhe çifutëve të diasporës (shumë larg), por këtu kuptohet që të arrihet një nivel i ri përmbushjeje në 'paqen' mesianike të pajtimit që sjell Mesia midis besimtarëve çifutë (besimtarët e afërt) dhe jo çifutë (të largët), dhe midis njerëzimit të ri të krijuar kështu dhe Zotit. V. 18 e kupton këtë në një metaforë të marrë nga legjislacioni i tempullit. Në DhV, vetëm kryepriifti, si përfaqësues i Izraelit, kishte qasje të menjëhershme te Zoti në kuptimin që vetëm ai mund të hynte në Shenjtëroren e brandshme dhe pastaj vetëm në Ditën e Shlyerjes. Izraeli qëndroi në një distancë, dhe jo- çifutët përtej. Por përmes vdekjes dhe ringjalljes së Mesisë, të dy tani kanë qasje të menjëhershme tek Zoti përmes dhuratës së Shpirtit të Shenjtë që i sjell individit praninë e vetëdijshme të Zotit.

Në gjithë këtë Pali nuk shprehet qartë se si kryqi ndikon në pajtimin midis njerëzimit dhe Zotit. Vetë përdorimi i fjalës nënkupton një largim ose armiqësi nga të dy palët, e cila është shëruar. Nga ana e njerëzimit, armiqësia ndaj Zotit vjen nga reagimi ynë rebel ndaj pretendimit të tij të drejtë dhe të dashur ndaj bindjes sonë birnore. Edhe nga ana e Zotit dikush mund të flasë për një element të caktuar të largimit nga njerëzimi; domethënë, zemërimi i tij i dashur dhe i shenjtë kundër mëkatit tonë (2, 3; 4, 17-18; 5, 3-6). Është kjo e fundit që Pali vazhdimisht, pasi këtu, beson se është problemi ynë më thelbësor dhe që është trajtuar në kryq (d.m.th. para se dikush prej nesh të besonte dhe përvetësonte këtë pajtim të ofruar). Kjo është arsyeja pse ai vazhdimisht thekson pasurinë, mëshirën '(4) dhe' hirin '(1, 2, 6-7 etj.) të Zotit. Ai na tregon se si e arriti Zoti këtë – ai nuk deklaron se kjo është me shlyerjen zëvendësuese (për të cilën shih Komentin për Rm. 3,25; 5, 9-11; 2 Kor. 5, 19-21; Gal. 3, 13). Ai duket se më shumë e supozon atë (1, 7; 5, 2, 25-26) dhe në këtë letër duket më i shqetësuar për të elaboruar pasojat e tij – rivendosja e marrëdhënies me Zotin, dhe veçanërisht sfera universale e unitetit, harmonisë dhe paqes së Zotit të realizuar përmes Mesisë.

19-22 Një imazh i fundit shërben për të nënvizuar lavdinë e asaj që Perëndia ka arritur përmes Mesisë për lexuesit jo-çifutë të ish-huajve (duke marrë nga v. 13). Ata kanë qenë të privilegjuar të bëhen bashkëqytetarë me shenjtorët', domethënë jo me çifutë ose të krishterë çifutë, por me pjesën tjetër të popullit të Zotit dhe anëtarët e plotë të shtëpisë qiellore-tempull të Perëndisë. Tashmë në Gal. 4,26 Pali i kishte ngritur në këmbë Judaizuesit duke thënë se të krishterët nuk i përkasin Jeruzalemit tokësor, por atij qiellor (krh. Fil. 3,20). Forca teologjike e pohimit buron nga supozimi se epoka e ardhshme është realizuar tashmë në qiell dhe Jeruzalemi, siç do të jetë në krijimin e ri, po pret të 'zbresë' (shih p.sh. Zbul. 21, 1-4; dhe 21,10 – 22, 5). Të thuash që ne tashmë jemi qytetarë të atij qyteti tempull do të thotë të themi se tani, në bashkim me Mesinë, marrim pjesë në atë qytet qiellor që rrezaton me lavdinë e Zotit dhe se ai më në fund do të zbulohet dhe do të zhvendosë gjithçka që ne njohim si realiteti në këtë epokë. Për një pikëpamje të ngjashme, domethënë që kisha tani merr pjesë dhe manifeston adhurimin e kongregacionit të lavdëruar të kohës së fundit të shenjtorëve në qytetin qiellor, shih Hebr. 12, 22-24. Ideja për të qenë anëtarë të qytetit-tempull vazhdon tema e hyrjes në Zot e paraqitur nga v. 18, sepse qyteti qiellor është i mbushur me praninë rrezatuese të Zotit. Në të vërtetë, sipas Rev. 22, 5, ai është drita e tij, duke zhvendosur natën dhe ditën. Në Zbul. 21,10 ne shohim se qyteti qiellor zbret në tokë gjatë mijëvjeçarit.

Në v. 20-22 ne kemi thelbësisht të njëjtin mesazh, por me një zhvendosje të lehtë në imazhe. Besimtarët tani portretizohen si vetë gurët me të cilët po ndërtohet gradualisht vetë tempulli qiellor. Pjesa më e madhe e judaizmit priste një tempull të ri në Jeruzalem të epokës që do të vinte dhe tashmë pjesë të caktuara të judaizmit kishin menduar se populli i Zotit do të përbënte atë vendbanim të shenjtë të Zotit (krh. Mësimet e Jezusit në Gjn. 2,19). Kjo është pikëpamja e shprehur këtu dhe thuhet tashmë për të gjetur përmbushjen (si te 1 Kor. 3, 16-17; 2 Kor. 6, 16-17; 1 Pjet. 2, 4-10). Lexuesit e Palit, thotë ai, edhe tani po ndërtohen mbi themelin e apostujve dhe profetëve. Sintaksa greke këtu, me një artikull që rregullon të dy emrat (si në 3, 5), sugjeron një grup themelor, apostujt që funksionojnë si profetë (d.m.th. sjellin zbulesë), në vend të dy, megjithëse një grup i veçantë i profetëve njihet gjithashtu në 4, 11. Vetë Jezusi identifikohet si guri kryesor i themelit, ai nga i cili pjesa tjetër e themelit është ndërtuar jashtë përgjatë vijës së mureve të propozuara. Çështja atëherë do të duket se tempulli është ndërtuar dhe ngritur nga zbulesa e dhënë përmes Mesisë, përmes shtjellimit zbulues dhe zbatimit të misterit përmes figurave profetike-apostolike (shih 3, 4-11, krhs. v. 5). Por gjithçka është e ndërtuar mbi Mesinë, e mbështetur nga Mesia, dhe gënjeshtër ose forma e ndërtimit të vazhdueshëm përcaktohet nga Mesia, guri i themelit. Një interpretim alternativ e bën Mesinë 'gurin kryesor' (i fundit që shtohet, ai që mban së bashku të gjithë ngrehinën e harkut, por kjo varet nga një kuptim i mëvonshëm i fjalës së përkthyer 'gur themeli', dhe nuk i përshtatet vërtet imazhit i një tempulli që po ndërtohet, sepse do të nënkuptojë se Mesia nuk ka ende vend në të.

Vargu i fundit i kapitullit u kujton lexuesve privilegjin e jashtëzakonshëm se ata janë pjesë e tërë kësaj ndërtimi. Ata janë përfshirë në ndërtesë, e vetmja kishë universale, të cilën Zoti e bën të banojë me anë të Shpirtit. Dhe ata janë përfshirë në të pikërisht nga bashkimi me Mesinë, në të cilin të gjitha gjërat po futen në harmoninë kozmike dhe paqen e mundësuar nga pajtimi i inauguruar në kryq.

3, 1 **Raporti i lutjes vazhdon**

Pas digresionit të rëndësishëm të Palit (2, 11-22), v. 1 merr përsëri raportin e lutjes së tij për kishat jo-çifute (1,15 – 2,10). Sidoqoftë, duke e paraqitur veten si temë të fjalisë, Pali hapet në një largim të dytë nga tema edhe para se të shkojë në foljen kryesore! GNB nuk e toleron këtë papritur dhe e zbut atë duke furnizuar kallëzuesin 'lutju Zotit' për të përfunduar fjalinë, por vetë Pali nuk e plotëson atë derisa të kthehet tek ajo dhe të përsërisë hapjen e saj në v. 14. (Kjo është prova që letra është e vërtetë, e

shkruar me nxitim, dhe jo një azhurnim teologjik i planifikuar me kujdes i Palit, i shkruar në një brez të mëvonshëm.)

3, 2-13 **Një largim nga tema, shtjellimi i shërbesës apostolike të Palit.**

Pali bën këtë shkëputje të mprehtë nga ajo që ai ishte gati të thoshte, sepse, pasi u paraqit shkurtimisht në v. 1, ai tani mendon se duhet ta zgjerojë atë hyrje përpara se të vazhdojë. Ai ka pohuar të jetë njeriu i Mesisë Jezus i burgosur (kjo është ajo që nënkuptohet me të burgosurin e Mesisë Jezus, jo se Jezusi është rojtari i burgut!) për hir të juve jo-çifutëve – ky mendim i fundit është ai që kërkon shtjellim. Është apostullimi i tij ndaj joçifutëve që dominon v. 2-13 dhe kryesisht zgjeron dhe riorganizon përmbajtjen e Kol. 1, 23-29. Seksioni përbëhet nga tre fjali greke. V. 2-7 marrin temën e zbulimit të misterit të ribashkimit kozmik përmes Mesisë të paraqitur në 1, 9-10 dhe 2,20 – një zbulim që vë në dukje përfshirjen jo-çifute (6). Fjalja e dytë, v. 8-12, përqendrohet më veçanërisht në rolin e vetë Palit si apostull ndaj joçifutëve dhe në hirin e jashtëzakonshëm që e bën atë (edhe pse më pak se më i vogli nga i gjithë populli i Zotit), bartësi i zgjedhur i një ungjillin e pajtimit kozmik. Më në fund, në v. 13, Pali u kthehet vuajtjeve të tij në emër të ungjillit, i cili shkaktoi largimin nga tema.

2-7 Digresioni fillon me sigurinë virtuale të Palit që lexuesit e tij do të kenë dëgjuar për porosinë që Zoti i ka dhënë. Se ai mund ta presë këtë është më se e arsyeshme. Ai vetë kishte marrë ungjillin e përfshirjes johebreje nga Jeruzalemi në të gjithë Mesdheun deri në Shqipëri (Illyricum nga Rom. 15,19), dhe synonte të shkonte në Romë dhe Spanjë (Rom. 15, 14-24) . Për më tepër ai kishte qenë i vendosur për tre vjet, 52-55 ap. Kr., në Efes (Veprat 20,31) nga ku punëtorët e tij e kishin çuar ungjillin e tij të paktën deri në lindje si Kolose dhe Laodiceja, dhe ndoshta në qendrat e tjera të zonës gjithashtu. Sidoqoftë, fakti që ai flet në këtë mënyrë tregon më tej se ai po shkruante një letër të përgjithshme për kishat që nuk e kishin takuar, në vend se vetëm për efesianët, të cilët thjesht nuk kishin dëgjuar 'për shërbesën e tij.

Nëse kuptimi i përgjithshëm i v. 2-3 është i qartë, kuptimi më i saktë është i vështirë të konstatohet. Shumë varet nga fraza e përkthyer “administrimi i hirit të Zotit që më është dhënë për ty”. Më pas, Pali, në v. 2-4, duket se pohon se Zoti ia besoi hirin e ungjillit për jo çifutët duke i zbuluar misterin ‘atij për të cilin ai tashmë ka shkruar pak (domethënë kap. 1-2.), dhe se lexuesit mund të fillojnë të kuptojnë domethënien e zemrës së ungjillit nga ato që thotë ai.

5-6 pastaj transferoni vëmendjen në përmbajtjen e re të së vërtetës zbuluese të përfshirë. Formulimi i Palit lejon që kishte shenja të ungjillit në DhV dhe Pali e argumenton atë plotësisht në p.sh. Rom 4; krh. Rom 9,25 – 10,21. Por që Perëndia duhet t'i bënte joçifutët bashkë-trashëgimtarë, anëtarë të bashkë-trupave (monedhat e Palit një fjalë të re për të thënë çështjen) e një populli të ri të Zotit dhe bashkë-aksionarë të premtimit të krijimit të ri përmes Mesisë, ishte me vendosmëri të re. Të tre termat që Paul përdor të gjitha fillojnë me të njëjtën parashtesë, që do të thotë 'me', si këtu. Pasazhe si Ef. 2, 1-4 zakonisht kuptohej për të thënë që jo-çifutët mund të dyndnin me admirim për të rikthyer Izraelin, dhe të bëheshin prozelitë ose çifutë. Zbulimi vendimtar i misterit të bekimit të plotë joçifut ishte bërë vetëm tani, dhe iu dha apostujve dhe profetëve të Zotit. Me siguri u referohet njerëzve si Luka dhe Marku, të cilët i shkruajnë Ungjijtë nën frymëzimin e Shpirtit të Shenjtë, i cili i cilëson ata si profetë, megjithëse nuk ishin apostuj.

6 përfundon me pohimin se jo-çifutët marrin bekimin e tyre përmes Mesisë, me anë të ungjillit. 7 e cila është ende pjesë e së njëjtës fjali greke që Pali filloi në v. 2, tani mbyll paragrafin duke u kthyer në mendimin e hirit dhe fuqisë së Zotit dhënë Paul për të qenë shërbëtor i këtij ungjilli.

Fjala "shenjtorë" tregon 'apostujt dhe profetët' të cilët janë të shenjtë në kuptimin që ata janë 'të ndarë ndaj Zotit' për rolin e tyre të veçantë si marrës të zbulësës qendrore.

8-12 marrin dhe zhvillojnë temën e shërbimit të Palit për ungjillin. Pretendimi i tij për të qenë më pak se më i vogli i të gjithë shenjtorëve shkon përtej pretendimit të tij të mëparshëm për të qenë më pak i apostujve sepse ai kishte kundërshtuar ungjillin dhe kishte përndjekur pasuesit e Jezusit (shih 1 Kor. 15, 9; por krh. 1 Tim. 1, 15 ku ai është 'më i keqi i mëkatarëve'). Këtu është ekzagjerim i qëllimshëm, për të zmadhuar mrekullinë e hirit të Zotit që e bëri atë apostull për joçifutët me një ungjill në lidhje me thesarin e pathyeshëm të Mesisë dhe me një domethënie të përmasave kozmike. Më konkretisht Palit i është dhënë detyra për t'i sjellë njerëzit të shohin zbuluar më në fund misterin kozmik, dhe se si Zoti ka zgjedhur të realizojë qëllimin e tij të përjetshëm (9). Folja e përdorur do të thotë 'për të ndriçuar' dhe merr një formë të errësirës shpirtërore për t'u shpërndarë. Gjuha ndoshta i referohet kryesisht kthyerit në fe, krhs. 5, 8-14; Veprat 26, 17-18; 2 Kor. 4, 4-6; 1 ato. 5, 4-5), por Pali parashikon një sens të vazhdueshëm të realizuar në shërbesën e tij të mësimdhënies dhe lutjen ndërmjetësuese për kishat e tij (shih, p.sh. 1,18; 3,18). Rëndësia e këtij ndriçimi të vazhdueshëm është paraqitur në v. 10, ku i gjithë qëllimi i Zotit në predikimin, mësimin dhe lutjen e Palit është se kisha duhet të

ndërtohet për t'u bërë shfaqja e larmishme e Zotit (fjala e përdorur fillimisht nënkuptonte 'shumëngjyrësh') mençuri për sundimtarët dhe autoritetet në mbretëritë qiellore.

Çfarë përfshin kjo? Sundimtarët në fjalë janë ndoshta e gjithë moria e qenieve qiellore; jo thjesht engjëjt e Zotit as thjesht fuqitë e liga të 6,12 por të dyja. Ata janë dëshmitarët e mbledhur përpara të cilëve Perëndia shfaqëson mençurinë e tij. Ai e bën këtë përmes një kishe e cila sjell mençurinë e tij në shprehje. Kjo mençuri është qëllimi i tij i përzetshëm përmes Mesisë (11), i cili nuk është askush tjetër veç qëllimit të tij për të unifikuar të gjitha gjërat nën Mesinë (1, 9-10). Ajo është sjellë në shprehje në një kishë universale ku çifutët dhe joçifutët jetojnë dhe adhurojnë si një trup i vetëm, në harmoni me Zotin dhe me vëllezërit dhe motrat përmes Mesisë (krh. 6; 2, 11-22). Mësimet dhe lutjet e Palit në Efes. 1 – 2 i kushtohet kështu theksimit dhe inkurajimit të një uniteti të tillë, siç është nxitja e tij në chs. 4-6. Ai beson se është një dëshmi qendrore, nëse jo qendrore, e ungjillit. Në këtë ai ndjek Jezusin, lutja përfundimtare e të cilit është testament në Gjn. 17 u përqëndrua në kërkesën që Zoti ta mbajë kishën në një unitet dashurie që përputhet dhe dëshmon për unitetin e dashurisë midis Atit dhe Birit.

13 na kthen në pretendimin e v. 1, që burgosja e Palit është 'për hir të jush joçifutëve'. Lexuesit e tij mund të dekurajohen që Zoti e ka lejuar këtë prapambetje të dukshme, por Pali preferon që ata ta shohin atë si lavdinë tuaj. Në fund të fundit, pse ishte arrestuar? Kjo ishte për shkak se ai qëndronte për barazinë johebreje me besimtarët hebrej në një popull të vetëm të krijimit të ri të Zotit, trupin e Mesisë. Kjo i tërboi çifutët (dhe, mjerisht, disa besimtarë çifutë), sepse goditi ndjenjën e privilegjit të tyre. Dhe ishte antagonizmi i tyre i dhunshëm që nxiti rrethanat e arrestimit, burgosjes dhe martirizimit përfundimtar të Palit (shih Veprat 21 – 28). Për më tepër, Pali kishte shkuar në Jeruzalem plotësisht i vetëdijshëm për rreziqet (Rm. 15, 30-31) dhe duke sjellë një mbledhje parash nga kishat johebraike në kishën e Jeruzalemit, në shenjë të dashurisë dhe borxhit të tyre ndaj nënës kishë për bekimin shpirtëror të ungjillit që ata kishin marrë (Rm. 15, 26-27). Pali shpresonte se kjo do të ndihmonte në vulosjen e unitetit midis dy kishave, të cilat kishin qenë vazhdimisht nën sulm. Të krishterët çifutë vërtet i kishin ngacmuar kishat e tij gjatë gjithë shërbesës së tij (shih p.sh. 2 Kor 10 – 13; Gal. 1 – 2, 6; Filip. 3) dhe një njeri më i vogël thjesht mund të kishte larë duart prej tyre. Sidoqoftë, Pali shkoi në Jeruzalem si apostull i ungjillit për joçifutët dhe i ungjillit të pajtimit kozmik. Ai, çifut, i kishte kushtuar jetën e tij për të sjellë jo-çifutët që ungjillin, dhe mendoi se ia vlen çdo rrezik për të forcuar unitetin e tyre me kishën

hebraike. Kjo ishte arsyeja pse lidhjet e tij ishin lavdia e tyre. Dhe nëse dikush shikon në rezultatin përfundimtar për Palin, atëherë, me të vërtetë, 'Nuk është ekzagjerim të thuash se Pali vdiq dëshmor për kauzën e ribashkimit të krishterë '.

3, 14-21 **Raporti i lutjes së Palit përfundon dhe një doksologji**

Pali tani merr dhe plotëson fjalinë e thyer në v. 1, dhe çon në pjesën e fundit të raportit të tij të lutjes, të cilën ai filloi në 1,17. Tema këtu plotëson atë që është thënë deri më tani. Në 1, 17-23 lutja themelore ishte për kuptimin e thelluar shpirtëror të lexuesve për misterin qendror të vullnetit të Zotit; posaçërisht që ata të mund të kenë një zotërim të gëzueshëm të shpresës së krishterë dhe një besim të sigurt në shpëtimin e Zotit, duke pajtuar fuqinë në to, duke filluar t'i bashkojnë gjithësinë në unitet përmes Mesisë. Këtu lutja është për fuqinë për të kuptuar (dhe për të njohur në realitet) plotësinë e dashurisë së Mesisë. Sa më thellë që dihet në kishë, aq më intensivisht do të pasqyrojë unitetin, harmoninë dhe paqen mesianike të gjallë që më në fund do të rikthehet nga Zoti në krijimin e ri.

Kjo pjesë e fundit e raportit të lutjes së Palit formon kulmin e saj.

14 Këtu shohim Palin që u përkul përpara Zotit, i gjunjësuar me kokën të ulur për tokë, si dikush që binte përmbys dhe i sillte një çështje urgjence të madhe një mbreti të fuqishëm (pozicioni më i zakonshëm për lutje ishte në këmbë). Pali sigurisht donte të përçonte përshtypjen e fuqisë së Zotit. Nëse ai quhet Atë (shih komentet në Mk. 14,36; Lk. 11, 2; Rom. 8, 14-17) duhet të kujtojmë se ky nuk është vetëm një term i intimitetit. Në lindje, babai është sundimtari mbi familjen, ai me të cilin lidhen të gjitha pyetjet me rëndësi dhe me të cilin fëmijët (sado të moshuar të jenë) pritët të shtyhen për bindjen. Kur çifutët flisnin për Perëndinë si Atë, ata donin të thoshin se ai sundonte botën që i detyrohej bindjes së saj.

15 Kjo ndjenjë e fuqisë së Zotit rritet nga shtesa "nga e cila çdo familje në qiell dhe në tokë merr emrin e saj" "Çdo familje" sesa "e gjithë familja" duhet të preferohet, kështu që v. 15 është në thelb një pohim i Zotit si krijues i të gjitha grupeve të qenieve të gjalla (krh. 3, 9; 1 Kor. 8, 6; Kol. 1, 15-18) dhe si ai që sovranisht i jep secilit 'formën' dhe rolin e tij individual. Në traditën hebraike, që Zoti t'u japë krijësive emrat e tyre nuk është thjesht t'u sigurojë atyre një etiketë, por të përcaktojë se cilat janë ato. Lexuesi mund të pyesë veten pse Pali përdor fjalën 'familje' fare këtu. Fjala nënkupton të gjithë ata që rrjedhin nga një paraardhës i vetëm, ose (kur zbatohet për qeniet engjëjlore) të gjitha llojet e lidhura.

16-19 Lutja e Palit përbëhet nga dy (ose ndoshta tre) kërkesa. E para, në v. 16-17, është për fuqizimin e fuqishëm të Zotit nga Shpirti në qenien e

brendshme (zemra e v. 17; shih në 1,18 më lart). Kjo shprehet jo në lidhje me karizmat e një lloji apo tjetri, por pasi Krishti banon më plotësisht te lexuesit, në mënyrë që ata të rrënjosen dhe të mbështeten në dashuri.

Në v. 17 ai shpjegon kërkesën, d.m.th., që është Krishti të mund të banojnë në zemrat tuaja '. Kjo nuk është një lutje për përvojë mistike – 'aq më pak që vetja jonë njerëzore duhet të hiqet në mënyrë që të bëhemi vetëm kanale'. Lutja e Palit është që Krishti duhet të banojë në ne me anë të besimit ose përmes tij; domethënë që ne duhet të jetojmë jetën tonë me besim më të plotë të dashurisë tek ai, duke u formuar gjithnjë e më thellë nga ngjarja e Krishtit (si në Gal. 2,20; ku pjesa e parë e vargut shpjegohet në të dytën). Është kjo banesa e Krishtit që forcon jetën e besimtarit dhe e mban atë ose atë mbi një themel të fortë – 'veçanërisht në kohë sprove (krh. Kol. 1,11; Fil 4,12, dhe më së shumti në 2 Kor. 11, 21b – 12, 10).

Kërkesa e dytë vjen në krahasim me 18-19a. Është një lutje për të kuptuar thellë shpirtëror dhe një njohuri të vërtetë të dashurisë për Krishtin, e cila në mënyrë paradoksale është e madhe përtej njohjes së çdo njeriu. Vlen të përmendet se fraza së bashku me të gjithë shenjtorët është domethënëse – 'Pali nuk kërkon njohuri solo virtuoze të dashurisë së Krishtit, por dashurinë që njihet trupërisht dhe bashkon. Duke folur në mënyrë rigorozë gjithashtu, formulimi i lutjes së Palit në v. 18 nuk është aq i mirë që ne duhet të kapim të katër dimensionet e dashurisë së Krishtit. Në fund të fundit kjo mund të jetë ajo që ai do të thotë, por thjeshton atë që ai thotë domethënë, 'për ta kuptuar. . . çfarë është gjerësia, gjatësia, lartësia dhe thellësia, dhe [ose 'që është '] të njohësh dashurinë e Krishtit'. Në v. 18, ai në të vërtetë nuk specifikon se cilat janë katër dimensionet. Në judaizëm, dimensionet mund të përdoren për të folur për mençurinë e pallogaritshme të Zotit (shih p.sh. Jobi 11, 5-9 për të katër dhe krhs. Rom. 11, 33-34, ku çon në një doksologji si këtu; Kol. 2, 2-3), dhe kjo mund të jetë ajo që Pali do të thotë këtu (krh. 3,10). Por edhe nëse është kështu, mençuria e Zotit fillon të përqendrohet në dashurinë e tij bashkuese në Krishtin, kështu që sigurohet lidhja e ngushtë me v. 19a. Përndryshe Pali thjesht mund të ketë humbur 'dashurinë ndaj Krishtit' në v. 18 sepse do të bëhej i qartë përmes shtjellimit të dhënë nga v. 19a.

19b ose paraqet një kërkesë të tretë, ose (me shumë gjasa) jep rezultatin e një kuptimi të plotë të dashurisë së Krishtit. Për kuptimin e 'për të mbushur' këtu shih në 1,23. Atje ku dashuria e Krishtit është e njohur thellë, atje ai tashmë po ushtron sundimin e tij, duke bashkuar kozmosin në vetvete në një harmoni të krijimit të ri me Zotin.

Doksologjia zyrtarisht mbyll dhe mbyll gjysmën e parë të letrës me një ftesë për adhurim falënderues, ashtu si filloi (1, 13-14). Ai siguron një

tranzicion midis lutjes dhe pjesës së mësimimit të Palit dhe nxitjeve të tij të drejtpërdrejta si rrjedhojë (kap. 4-6; krh. Rom. 11, 33-36, i cili ka një funksion të ngjashëm). Kjo doksologji shërben edhe një herë për të kujtuar lexuesit për fuqinë e pamasë dhe të hirshme të Zotit që punon në to (shih. 1, 19 – ‘2, 6) - jo për të inkurajuar kërkesa egoiste, por për të nxitur shpresë të sigurt në krijimin e tij të ri dhe kërkesa që i përgjigjet qëllimit të Zotit për kishën në epokën e tanishme. Doksologjia është jashtëzakonisht e pazakontë në ofertat që lavdia t'i jepet Zotit përmes kishës (21); por kjo është e përshtatshme duke pasur parasysh vizionin e kishës në planin kozmik të Zotit që na ka dhënë Pali. Është gjithashtu një ftesë e nënkuptuar që lexuesit të sigurojnë (për aq sa qëndron në to) se kisha do të ketë karakter të tillë që të pasqyrojë lavdinë e Zotit.

4, 1 - 6, 20 **Inkurajim për të jetuar ungjillin e pajtimit kozmik dhe unitetit në Krishtin**

Pjesa e dytë e letrës shqyrton zbatimin e ungjillit të pajtimit dhe unitetit në jetën e kishës. Pjesa më e madhe vjen në formën e një thirrjeje të drejtpërdrejtë, por kjo ndërtohet mbi bazën e asaj që është thënë në kapitujt e mëparshëm dhe përmbajtja informohet rregullisht nga ato që Pali ka thënë në hapjen e tij të falënderimeve, raportit të lutjes dhe mësimimit. Tema e përsëritur se si të ‘sillesh’ (Pali në të vërtetë përdor metaforën hebraike ‘për të ecur’) në dritën e ungjillit duket si një fije e kuqe e ndezur nga 4, 1 e tutje (4,17; 5, 2; 8, 15) .

4, 1-6 **Hapja e thirrjes për një jetë që shpreh harmoninë e krijimit të ri**

Këtu Pali flet për thirrjen tonë si një për të jetuar së bashku në një mënyrë që mishëron unitetin kozmik që Zoti ka përruar. Kështu, ky fragment vendos tonin për pjesën e mbetur të letrës dhe siguron lidhjen me ato që kanë shkuar më parë. Kjo lidhje është bërë jo vetëm në temën përmbledhëse të unitetit në këto vargje, por konkretisht në ‘prandaj’ (ose atëherë...) të v. 1 i cili (si Rom. 12, 1) bazon ankesën në mësimet e mëparshme. Pjesa përbëhet nga dy pjesë, thirrja për unitet (vs 1-3, pjesërisht duke zgjeruar Kol. 3, 12-15) dhe një rrëfim shtatëfish atë (4-6).

1-3 Duke e paraqitur veten këtu, përsëri, si një i burgosur për Zotin, Pali nënkupton në mënyrë të nënkuptuar nivelin e angazhimit që pret nga vetja dhe nga të tjerët. Lexuesit e tij nuk do të kenë dështuar të vërejnë se ai ishte një i burgosur pikërisht për shkak të zellit të tij për llojin e unitetit që tani kërkon prej tyre (shih në 3,13). Por së pari thirrja e tij është ajo më e përgjithshme për të jetuar në një mënyrë që është e denjë për thirrjen e

Zotit (shih 1 Sel. 2,12; Rom. 12, 1; Kol. 1,10). Thirrja në fjalë është të marrësh pjesë në sundimin e Krishtit mbi krijimin e ri (1, 20-22; 2, 6) dhe të jesh pjesë e tempullit qiellor (2, 19-22).

Është një thirrje drejt përlësisë, butësisë dhe durimit të korporatave, dashuria falëse që ilustron pajtimin (2; krh. Kol. 3, 12-13). 3 (krh. Kol. 3, 14-15) pastaj e sqaron këtë si thirrje për një jetë që promovon unitetin.

v. 17 Që ai të mund të banojë do të thotë se ai mund të jetë një shtëpi në ne, që do të thotë se ne duhet t'i nënshtrohemi Atij. Ai filloi të banonte në ne përmes Shpirtit të tij që nga momenti i shpëtimit tonë.

Kjo nuk është një thirrje për burra dhe gra për të ndërtuar mbretërinë e Zotit; është një paralajmërim për të mbajtur, qëndruar brenda ('Ruaje!') unitetin që Zoti tashmë ka përruar me anë të Mesisë (nga ngjarjet e 2, 11-22) dhe në të cilin ne jemi sjellë nga Shpirti që na sjell Mesia dhe përfitimet e tij. Shpirti na sjell paqen mesianike të harmonisë së dhënë nga Zoti si një lidhje bashkuese. Sidoqoftë, është një lidhje që autori e di shumë mirë se mund të ndahet nga arroganca, gënjeshtria, krenaria dhe pohimi egoist që ai do të trajtojë në 4,17 – 5,14.

4-6 na kujton qendërsinë e thirrjes për unitet me një përsëritje të shtatëfish të fjalës, një ' . V. 4 të kujton Kol. 3, 15b, por i shprehur për sa u përket temave kryesore të Ef. 2, 14-17 (një trup); 2, 18-22 (një Shpirt) dhe 1, 11-14; 18-23 (një shpresë). Kjo treshe bashkimesh duket se përparon nga 'trupi' i dukshëm (një kishë univerzale pajtuese çifute dhe jo- çifute) në Shpirtin e padukshëm që i jep asaj harmoni dhe paqe nëpërmjet Mesisë (3), dhe prej andej shpresës së ardhshme të plotë harmonia kozmike e së cilës Shpirti tani merret si pjesa e parë (1, 13-14). Triada e dytë (5) mund të jetë një pohim tradicional pagëzimi i shkaktuar nga mendimi i fundit.

(Besimi në Jezusin si i vetmi Zot ishte rregullisht në qendër të rrëfimit të pagëzimit (p.sh. Veprat 2, 34-39; 19, 5), megjithëse nuk ka asnjë arsye për të supozuar se ishte e kufizuar në atë rast. Një hebre të rrëfejë Jezusin si i vetmi Zot ishte i barabartë me rrëfimin e tij si të barabartë me Atin, sepse çifutët çdo ditë luteshin Shemën (Dt. 6, 4; krh. Rm. 10, 9-12; 1 Kor. 8, 4-6). V. 6 natyrshëm kulmon me pohimin Judeo-Christian të një Zoti krejtësisht sovran mbi dhe në krijim. Është mbi këtë supozim që ndërtohet e gjithë shpresa për unitetin përfundimtar kozmik (krh. Rom. 11,36; 1 Kor. 8, 46-6; Kol. 1, 15-20), dhe tregon përsëri te Zoti i 1, 3-10.

Në këtë pjesë të hollësishme ankesa është implicite në vend se e qartë. Në thelb ajo bën tre pika. Së pari, kisha universale thirret të rritet si një trup i bashkuar (15-16) nga bashkimi i dhënë tashmë përmes Mesisë (2, 11-22) drejt bashkimit të plotë me Mesinë në harmoni kozmike që do të karakterizojë kalimin e kësaj mosha dhe pamja e krijimit të ri (13, 15). Së

dyti, secili i krishterë ka një pjesë jetike në këtë (7, 16b) në përputhje me hirin e dhënë nga Mesia i ngjitur dhe çlirues (8-10). Së treti, Mesia u ka dhënë disa lloje udhëheqësish (në thelb ata me lloje të ndryshme të dhuratave mësimore) për të nxitur dhe drejtuar një rritje të tillë dhe për të siguruar unitetin koheziv (11-13; 16a).

7-10 Gjuha dhe mendimi këtu është i ngjashëm me atë të 1 Kor. 12 dhe Rm. 12, 1-8 (v 7 është veçanërisht afër 1 Kor. 12, 4-7 dhe Rm. 12, 6). Kur Pali flet për hirin e Zotit dhënë në një larmi shprehjesh secilit prej nesh ('të gjithë besimtarët'; si 'ne' dhe 'ne' gjetkë në letër) ai nuk po e kufizon fushën e asaj që ai u thotë shërbesave të v. 11. Kjo e çon atë në një përshkrim të Mesisë si dhuruesin e të gjitha mirësive të tilla. Ai paraqet ringjalljen dhe promovimin e Jezusit si sjelljen e një përmbushjeje të re dhe më të madhe të Ps. 68,18. Jezusi ka marrë robër vetë fuqitë që na lidhën (krh. Kol. 2,15) dhe tani me dhunë na jep dhuratat e fituesit (në vend që të marrë dhurata, si në origjinal).

9-10 Këto vargje thonë se ai që u ngjit lart gjithashtu kishte zbritur më parë në sheol; ai që u ngjit edhe atëherë u ringjall (në Shpirt) për të sjellë dhuntitë e tij për njerëzimin.

11-16 V. 11 ilustron dhuntitë që jep Mesia për fitoren duke treguar disa lloje të udhëheqësve në kishë. Pali nuk po e kufizon përmbushjen e Ps. 68,18 për këto dhurata. 'Kjo është arsyeja pse 'e cila hap citimin tregon se Pali i konsideron të gjitha huret e ndryshme të v. 7 si dhuratat e Mesisë për fitoren. Megjithatë, apostulli po i thekson ata qëllimisht për mënyrën se si ata kontrollojnë dhe formësojnë rritjen e unifikuar të kishës (12, 16).

Kjo përzgjedhje e udhëheqësve nxjerr në pah veçanërisht ata që zbulojnë, deklarojnë dhe mësojnë ungjillin. Përmendja specifike, së pari, që Mesia u dha apostujve dhe profetëve korrespondon me funksionin themelor zbulues të, apostujve dhe profetëve 'në 2,20 dhe 3, 5 (dhe krh. 1 Kor. 12,28, gjithashtu me' mësuesit ') si këtu). Pali dëshiron që lexuesit e tij të kuptojnë se zbulimi i tyre i ungjillit të pajtimit kozmik është ai që duhet të vazhdojë të formojë dhe unifikojë kishën dhe mësimet e saj. Por ne nuk jemi të lirë të konkludojmë se Efesianët mësojnë se apostujt dhe profetët do t'i jepen gjithmonë kishës (siç mendojnë kishat karizmatike), dhe as autori i konsideron ato thjesht si figura të së kaluarës, me ungjilltarët dhe pastorët që i zëvendësojnë ato (si shumë komentues modernë). Dy të fundit përmenden sepse ato janë forma e punëtorëve të kishës që lexuesit kanë hasur. Kryesisht ishin ungjilltarët bashkëpunëtorë të Palit, jo vetë apostulli, përmes të cilit ungjilli iu zbulua lexuesve jashtë Efesit. Dhe deri në fund të shërbesës së Palit termi 'pastor' po përdorej së bashku me 'mbikëqyrës / peshkop' dhe 'plak' si ekuivalentë të përafërt për

‘udhëheqësin e kishës’ (krh. Veprat 20,17, 28 ku ‘pleqtë’ quhen ‘mbikëqyrës’) ‘i cili’ pastor ‘kopenë). ‘Pastorët’ dhe ‘mësuesit’ këtu ndajnë një artikull të vetëm të caktuar në greqisht, dhe kjo mund të sugjerojë se ata janë një grup (‘pastorët të cilët janë gjithashtu mësues’); por në këtë listë më të gjatë të ministrive të ndryshme ka më shumë të ngjarë që të dy grupet me funksione të mbivendosura (d.m.th. mësimdhënia) janë në vështrim (dhe ‘mësuesit’ ishin një grup i veçantë; 1 Kor. 12, 28-29; Gal. 6, 6)) Menjëherë pas kohës së Palit, udhëheqja e kishës u kristalizua në një ministri të trefishtë të mbikëqyrësit / peshkopit, pleqve dhe dhjakëve. Mungesa e këtyre termave nga Efes. 4,11 mbetet provë e fortë se letra ishte shkruar në kohën e Palit, jo më vonë.

12 Këta udhëheqës thuhet se janë dhënë për tre qëllime të koordinuara. Mesia u dha atyre për të pajisur ose kompletuar shenjtorët për t’u shërbyer nevojave të kishës dhe për të ndërtuar trupin e Mesisë. Sipas v. 13, udhëheqësve u jepet për të përmbushur detyrat e përshkruara në v. 12 ‘derisa të gjithë të arrijmë unitetin e qenësishëm në besimin tonë dhe në njohjen tonë për Birin e Zotit’. Pali nuk po përshkruan ndonjë periudhë të ardhshme historike kur kisha gradualisht arrin unitetin e besimeve dhe organizimit, dhe bëhet një kishë e pjekur. Ai parashikon më tepër ardhjen e Mesisë që do të përfundojë unitetin kozmik të përruar në kryq (2, 11-22). Me anë të besimit dhe në njohurinë tonë për Birin, ne tashmë marrim pjesë në këtë unitet (në të vërtetë na është dhënë për të ruajtur ‘[4, 2]), por ende presim ta shohim atë të realizuar plotësisht. Me ardhjen e Mesisë, dhe vetëm atëherë, ne, kisha universale e korporatës, ‘do të formojmë Njeriun e Përsosur, plotësisht të pjekur me plotësinë e vetë Mesisë ose, ndoshta më mirë, të arrijmë’ burrinë e pjekur, të matur me asgjë më pak se shtati i Mesisë’. Mendimi këtu është në thelb ai i Kol. 3, 4, por me theks të shtuar në ekzistencën korporative të kishës universale si një trup i vetëm. Udhëheqësve u jepet të përmbushin funksionet e v. 12, derisa ‘ardhja e Mesisë ta sjellë kishën e tij në një pjekuri të plotë. Ajo që Mesia do të arrijë plotësisht në fund, është qëllimi drejt të cilit, me hirin e Zotit, udhëheqësve u është dhënë tashmë për të punuar.

V. 14-16 janë ende pjesë e së njëjtës fjali të vetme të filluar në v. 11, dhe linja e mendimit është si më poshtë. Është që Mesia u dha udhëheqësve ndërkohë që të siguronin drejtimin e ungjillit dhe pikën tonë të shpresës. Ai u dha atyre, në mënyrë që ‘të mos mbetemi më të bllokuar në papjekurinë e foshnjërisë (pre e çdo presioni) por të fillojmë të rriten drejt pjekurisë së parashikuar, domethënë në shëmbëlltyrën e Mesisë. Ndërsa imazhet e deritanishme pothuajse mund të sugjerojnë se kisha rritet drejt një burrërie të pavarur si ajo e Mesisë, kalimi i imazheve në fund të 15 v. kujton

lexuesin se Jezusi është Zoti (kreu) i të gjithë procesit dhe kisha synon të rritet në bashkim më intim me të. Pali e mbyll paragrafin me një formë të rishikuar të Kol. 2,19, e cila përpiket të përmbledhë gjithçka tha deri më tani. Rritja e tërë trupit në fund të fundit vjen nga Mesia, por trupi rritet ndërsa secila pjesë bën punën e saj të ndara të ndërtimit në dashuri (duke rikonfirmuar v. 7, dhe duke sqaruar se nuk janë vetëm udhëheqësit ata që ndërtojnë kishën). Gjithë së bashku, ajo ndërtim dhe rritje mbahet në unitet dhe kohezion nga çdo ligament mbështetës (duke i bërë jehonë rolit të udhëheqësve mësimdhënës). E gjithë kjo përbën një sfidë për sot, a po përpiqen udhëheqësit tanë të promovojnë këtë lloj të rritjes së bashkuar të të gjithë kishës së Zotit së bashku dhe a duam ta ndjekim?

4,17 – 6, 9 bën thirrje për të braktisur jetën e njerëzimit të vjetër dhe për të jetuar sipas njerëzimit të krijimit të ri të zbuluar në Jezusin.

Materiali që vijon merr thirrjet e Kol. 3, 5 – 4, 2. Tek Kolosianët Pali hartoi përshkrimin e tij të jetës së krishterë kryesisht në kuptimin e një kontrasti midis kërkimit të gjërave që janë sipër dhe vënies së natyrës tokësore (Kolos. 3, 1-6, për të ndrequr një interes tjetër dhe jo të shëndetshëm për gjërat qiellore). Tek Efesianët kontrasti dominues është ai i 2, 1-22; domethënë kontrasti 'atëherë-tani' i tjetërsimit të dikurshëm dhe unitetit dhe harmonisë së krijimit të ri. Megjithëse gjuha e përdorur në këtë titull gjendet në të vërtetë vetëm te 2,15 dhe 4, 22-24, kjo siguron një metaforë kryesore të përshtatshme për të gjithë pjesën. Por nënseksionet nxjerrin në pah theksime të ndryshme brenda temës së jetës së krijimit të ri, 4,25 – 5, 2 merret kryesisht me mëkate të tilla si zemërimi dhe gënjeshtria, të cilat mund të shkaktojnë përçarje dhe tjetërsim në kishë; 5, 3-14 paralajmëron besimtarët që të mos bien në errësirën e botës përreth (veçanërisht zakoneve të saj seksuale) që dikur i mbështolli ata; 5, 15-20 e krahason marrëzinë e asaj bote me mençurinë e jetës së re të orientuar drejt Zotit, ndërsa 5,21 – 6, 9 shqyrton sesi marrëdhëniet burrë-grua, prind-fëmijë dhe skllav-zot mund të pasqyrojnë unitetin kozmik që Zoti ka përruar përmes Mesisë.

4, 17-24 Vendosni të vjetrën dhe visheni me njerëzimin e ri! Pas një insistimi fillestar që lexuesit të lënë pas tyre mënyrën e tyre të mëparshme jo-hebraike të jetës (17), kjo është pikturuar me ngjyra të errëta (18-19; krh. Kol. 1,21; 3, 7) për të siguruar një kontrast të mprehtë me ato që kanë dëgjuar në ungjill për Mesinë (20-21). Ai është modeli për njerëzimin e krijimit të ri dhe Pali i kujton lexuesit e tij se ungjilli, pra, përfshinte mësimet mbi nevojën për të shtyrë njerëzimin e vjetër mëkatar dhe për të veshur të riun (22-24; krh. Kol. 3, 8 -10).

17-19 Krahasoni këto vargje me Rm shumë të ngjashëm. 1, 18-32 (f. 1,21, 24). Ju mund të vëzhgoni se këtu, siç i përshtatet një apeli, ka një stres më të madh mbi përgjegjësinë njerëzore në braktisjen ndaj mëkatit (krh. Rm. 1,24, 26, 28, 'Perëndia u dha atyre.' Me v. 19 ata i janë dorëzuar vetes ...). Ashtu si me Romakët, problemi gjurmohet në të menduarit idhujtar (fjala kotësi në v. 17 do t'ia sugjeronte menjëherë këtë një autori hebre), injorancës faktore të Zotit dhe 'ngurtësisë së zemrës'. Në Shkrime, kjo frazë e fundit do të thotë rebelim i pastër, jo pandjeshmëri emocionale (krh. Premtimi tek Ezk. 36, 26-27). Kjo çon në kuptim të errësuar më tej ndërsa Zoti zhvendoset nga pozicioni qendror që duhet të zërë. Kjo nga ana tjetër çon në dështimin e ndërgjegjes njerëzore dhe në spiralen e rënies në mëkat (19). Të gjitha përmbliidhen në një nga fjalët kryesore të letrës, 'tjetërsuar' (18).

20-24 kontrastojnë jetën e dikurshme joçifute të lexuesve me atë që ata u mësuan në lidhje me Mesinë, si në shpalljen fillestare, ashtu edhe në mësimin pasues. Vini re se si v. 20-21 pasqyrojnë Kol. 2, 6-7, i cili siguron kuptimin themelor këtu. Ajo që ata mësuan rreth Mesisë ishte se ai mishëron të vërtetën (d.m.th. realitetin hyjnor, dritën dhe jetën), në kontrast me 'mashtrimin' (mungesa e realitetit hyjnor, errësirës dhe kotësisë) që karakterizonte ekzistencën e tyre të mëparshme (21-22). Greqishtja e Palit nuk është e lehtë këtu, dhe është fjalë për fjalë 'ju jeni mësuar në të, siç është e vërteta tek Jezusi, për të larguar plakun / njerëzimin që i përgjigjet mënyrës suaj të mëparshme të jetës ... dhe për të veshur të renë njeriu / njerëzimi '. Me fjalë të tjera, lexuesve u mësua se Jezusi mishëron të vërtetën dhe se nëse dëshirojnë të jetojnë në të, ata kishin nevojë të shtynin jetën e tyre të mëparshme dhe të përqafonin një të tillë.

Këtu ka një element të rëndësishëm të së vërtetës, por të dy kolosët paralelë (3, 1-4 dhe 8-10) dhe 4, 24b-32 sugjerojnë një nuancë tjetër. Këtu Pali nuk po mendon për kokat përfaqësuese të krijimeve të vjetra dhe të reja aq sa lloji i ndryshëm i natyrës njerëzore që karakterizon çdo krijim. Pali po i inkurajon lexuesit që të rinovohen në mendje (për dallim nga mendja e kotë dhe nga ajo që çon në v. 17-19) dhe të jetojnë sipas natyrës së re të krijimit që Zoti tashmë po bën në ta. Sipas v. 24, ajo nature natyrë e re 'është' krijuar në ngjashmërinë e Zotit ', diçka që Pali vështirë se do ta thoshte për Mesinë! Karakterizohet nga një drejtësi e shenjtë që buron dhe pasqyron 'të vërtetën e së vërtetës'. E vërteta këtu duhet të kuptohet në një kuptim hebre të origjinalitetit, që nënkupton diçka morale.

Mësimi origjinal i Palit me siguri u hodh në tregues – në bashkim me Mesinë njerëzimi juaj i vjetër 'mëkatar u kryqëzua dhe ju u ngritët në jetën e krijimit të ri (krh. Rom. 6; 2 Kor 5,17; Kol. 2,11 -12, dhe më qartë Kol. 3, 9-

10, paralele e drejtpërdrejtë); por tregues të tillë nënkuptojnë urdhrat përkatës (si këtu; krh. Rom. 6), ne jemi përgjegjës të jetojmë me gjithë seriozitet dhe energji atë që Zoti po bën në ne (krh. Filip. 2, 12-13). Mosarritja për ta bërë këtë do të ishte saktësisht të jetoje në 'mashtimin' (22) të krijimit të vjetër sesa në 'të vërtetën' e së resë (24; krh. 21).

4,25 – 5, 2 Jetoni në të vërtetën e modeluar nga Mesia Jezus! Nëse njerëzimi i krijimit të ri pasqyron 'të vërtetën' e zbuluar në Jezusin (21, 24) sesa 'mashtimin' e së kaluarës, ajo kërkon që të krishterët të flasin të vërtetën, jo gënjeshtren. Por e vërteta zbuloi qendrat e pajtimit kozmik dhe unitetit, dhe kështu Pali shton se ne duhet të përmbahemi nga gënjeshttrat sepse të gjithë jemi anëtarë të një trupi. Kjo do të thotë, ne nuk jemi më qenie të tjetërsuara, të pavarura, por njerëz që tani i përkasin së bashku në unitet me të tjerët, të cilëve nuk duhet t'u heqim të vërtetën sipas së cilës ata do të vendosin dhe veprojnë. Mësimi i mbetur në seksion përqendrohet veçanërisht në mëkatet e tjetërsues të zemërimit (26) dhe mëkatet e lidhura (29-31). Në vend të këtyre, besimtarët thirren të modelojnë në të vërtetën e Zotit të zbuluar në Jezusin (4,32 – 5, 2). E tëra është në thelb një rishkrim i Kol. 3, 8-12.

26 paraqet temën kryesore të fragmentit, zemërimin. Nuk është një inkurajim për zemërimin e drejtë (me të vërtetë i gjithë zemërimi dënohet në 5,31); është një paralajmërim, 'Nëse zemërohesh, ki kujdes! Ju jeni në derën e mëkatit! ' Nëse në Perëndim zemërimi konsiderohet si një shenjë burrërie, tradita hebraike ishte më e vetëdijshme për fuqinë e saj përçarëse, satanike dhe korruptuese (shih kritikën therëse të zemërimit dhe rreziqet e saj në DhV e Dn 1,18 – 5, 2). Zemërimi dhe mëkatet e lidhura me v. 29 dhe 31, janë mishërimi i mëkateve shoqërisht shkatërruese dhe tjetërsuese, dhe aq karakteristike për krijimin e vjetër. Vjedhja (28) është një tjetër; sepse nuk përjetohet thjesht si privimi i pronës (e ngjashme me humbjen aksidentale) por si një sulm ndotës ndaj sferës private të dikujt dhe shkatërrues i besimit brenda komunitetit. Këto gjëra dhe të tjera të llojit të tyre pikëllojnë Shpirtin e Shenjtë (një aluzion tregues për Es. 63.10) në kuptimin që ato kundërshtojnë vetë drejtimin e veprës së tij të pajtimit, unifikimit, krijimit të ri në besimtar. Në vend të këtyre aktiviteteve shkatërruese shoqërore, Pali mbron ato përkatëse që janë kohezive, ndërtuese dhe modelojnë ekzistencën e krijimit të ri të mishëruar dhe të sjellë në ekzistencë përmes Mesisë, hajduti i mëparshëm duhet të kthehet filantrop në vend të kësaj (28); gjuha nuk duhet të përdoret për të keqtrajtuar dhe shkatërruar, por për mirë (29); në vend të zemërimit, besimtari duhet të tregojë karakterin falës të Zotit (32; 5, 1) dhe dashurinë vetëmohuese të Mesisë që vdiq për të shlyer për ne (5, 2).

v. 27 *diabolos*. Qëllimi i Satanit është ta sjellë kishën në përçmim.
v. 29 fjalët janë një indeks i karakterit.

5, 3-14 **Jetoni në dritën që shkëlqen nga Mesia Jezus!**

Kjo pjesë ndahet në dy pjesë, v. 3-7, duke paralajmëruar besimtarët të mos kenë asnjë lidhje me qetësinë seksuale, shturjen dhe lakminë e botës jo-hebraike; dhe v. 8-14, duke i karakterizuar këto si pjesë e errësirës së dikurshme të lexuesve, nga e cila janë kthyer në fe dhe të cilat tani, si dritë, i ekspozojnë. Realiteti hyjnor i referuar më herët si 'e vërteta' në krahasim me 'mashtimin' tani quhet 'dritë' në krahasim me 'errësirën' (krh. Psal. 27, 1; Es. 9, 2; 42, 6; 60, 1-3; 2 Kor. 6,14). Një dualizëm i ngjashëm fetar-etik u zhvillua fuqimisht në Qumran (dhe në *Testamentet e Dymbëdhjetë Patriarkëve*). Te Pali, 'drita' zakonisht qëndron posaçërisht për shpëtimin dhe realitetin e krijimit të ri të inauguruar, por që ende nuk është zbuluar plotësisht (shih sidomos Rom. 13, 11-14 dhe 1 Thes. 5, 4-8 që janë paralele të afërta me këtë fragment; gjithashtu 2 Kor. 4, 6; Kol. 1,12).

3-7 Seksioni i mëparshëm paralajmëron kryesisht për mëkatet që vijnë në shprehje në të folur, dhe e njëjta gjë vlen këtu; flasim për mëkatet seksual nuk duhet të argëtohet, 'madje as të përmendet', aq më pak shaka me të (4). Kjo nuk është një ftesë për maturi, ose për të shmangur ndershmërinë e vërtetë baritore, por është një paralajmërim kundër kënaqjes bisedore të një magjepsjeje që pothuajse në mënyrë të pashmangshme ndez në vepra. Ndoshta asnjë brez nuk ka pësuar efekte të këqija aq fort sa kultura perëndimore sot. Dhe Pali paralajmëron se këto gjëra i përkasin njerëzimit të vjetër nën zemërimin e Zotit (6; krh. Kol. 3, 6) dhe përjashtohen nga krijimi i ri (5; krh. 1 Kor. 6, 9).

8-14 Vini re rrjedhshmërinë me të cilën përdoret gjuha simbolike e 'dritës' dhe 'errësirës' këtu, në thelb ajo rrjedh nga Mesia (14b) si transformim i jetës hyjnore – jetë e cila mund të thuhet se prodhon frytin e së vërtetës dhe shenjtërisë (9; krh. Gal. 5, 22-23). Por njerëzit e shndërruar në të gjithashtu mund të quhen dritë (8), dhe veprimtaritë e tyre (kur ato i përgjigjen më të vërtetë krijimit të ri njerëzor) janë gjithashtu të lehta në atë që ata ekspozojnë standardet jo-hebraike si përkatësi të errësirës (11, 13). V, 14b duket të jetë një himn pagëzimi i krishterë, duke u mbështetur në Is. 26,19 dhe 60, 1-2. Është shtuar jo për të justifikuar v. 14a, por për të përmbledhur të gjithë thirrjen (2-14) për të lënë pas mbretërinë e errësirës dhe vdekjes.

5,15 – 6, 9 Jetoni me mençurinë që jep Shpirti!

Thirrjes për të lënë mashtrim për të vërtetën tek Jezusi (4,17 – 5, 2) dhe për të lënë errësirë për dritën që buron prej tij (5, 3-14), Pali tani shton thirrjen për të braktisur marrëzinë për mençurinë e dhënë nga Shpirti. Kjo mençuri vjen në shprehje sidomos në përdorimin e mençur të kohës, në adhurimin dhe falënderimet e përzemërta dhe në respektin dhe nënshtrimin reciprok (15-21).

18-24 Këto vargje janë gramatikiisht një fjali e vetme. Kjo do të thotë që urdhri për gratë dhe burrat në v. 22-33 (së bashku me materialin e ngjashëm që vijon në 6, 1-9) paraqitet si një shembull tipik i mençurisë së respektuar, të nënshtruar që duhet të karakterizojë besimtarët. Në të vërtetë, folja 'paraqes' e dhënë në shumicën e përkthimeve në v. 22 nuk ka ekuivalent në greqishten e Palit, por kuptohet nga paraqitja e saj në fjalinë e varur të pjesëzës 'duke iu nënshtruar njëri-tjetrit' në v. 21.

Edhe pse 5,22 – 6, 9 është krijuar në një unitet të ngushtë me 5, 15-21, ai ka një pavarësi të formës dhe origjinës. Luteri i referohej materialit si ules *Rregullat e Familjes* 'dhe ato qartë kishin qarkullim më të madh në kishë (shih Kol. 3,18 – 4, 1; 1 Pjet. 2,18 – 3, 7). Tabela të ngjashme mund të gjenden në judaizëm dhe në diskutimet etike të filozofëve grekë. Formulimi dhe përmbajtja e formës më të thjeshtë (të ruajtura në Kolosianë) sugjeron një origjinë në krishterimin hebraik që flet greqisht. Ndërsa tabelat greke i drejtoheshin vetëm mashkullit të lirë se si ai duhet të sundojë gruan, fëmijën dhe skllavin; këto, në modën hebraike, adresojnë dhe mbrojnë edhe palët e dobëta. Përmbajtja specifikiisht e krishterë e tabelës kolosiane shfaqet kryesisht në 'në Zotin' e përsëritur (Kol. 3,18), 'i pëlqyeshëm në Zotin' (Kol. 3,20), 'me nderim për Zotin' (Kol. 3, 22) (shih gjithashtu Kol. 3, 23-24). Është përpunuar më plotësisht në seksionin Efesianëve, i cili është një rindërtim dhe përforsim i mësimit të Kol. 3,15 – 4, 1. Përmbledhja më dramatike është e këshillave për burrat dhe gratë që Pali përdor për të ilustruar unitetin e Mesisë dhe kishës. Këtu 19 fjalët e Kol. 3, 18-19 janë zgjeruar në 200!

Tabelat ishin shoqërore konservatore, patriarkale dhe të dhëna për të konfirmuar që të krishterët nuk duhej të minonin kuptimin më të përhapur të rendit shoqëror. Tabela e Kolosianëve (e shkruar ndoshta vetëm disa ditë para Efesianëve) kërkon saktësisht të njëjtat lloje të nënshtrimit dhe bindjes së jashtme që mund të gjenden pothuajse kudo në botën antike. V. 21 nuk duhet të merret për të anashkaluar këtë, por si një thirrje për nënshtrim të ndërsjellë brenda çdo niveli hierarkik, dhe të fëmijëve ndaj prindërve dhe skllëvërve; skllëvër të zotërve dhe gra të burrave. Sikur Pali të kishte menduar me të vërtetë një nënshtrim krejtësisht reciprok (i cili do të ishte krejtësisht i papritur në botën antike), do të duhej ta sqaronte atë duke

thënë të paktën një herë, dhe në mënyrë të qartë, se p.sh. prindërit duhet t'u nënshtrohen fëmijëve.

Megjithatë, të pohosh se këto tabela ishin më shumë shoqërore konformiste sesa revolucionare, do të ishte çorientuese; brenda rendit hierarkik shoqëror që ata mbështesin ata ishin radikalë dhe thellësisht çlirues. Skllavit, fëmijës dhe gruas u drejtohet posaçërisht (e pazakontë në botën antike), atyre u jepet thirrja e tyre për të jetuar para Zotit, e cila është po aq e përgjegjshme, e nderuar dhe e rëndësishme sa thirrja për të jetuar si zot, prind dhe burrë. Këto të fundit mund të jenë role të ndryshme, që mbajnë autoritet dhe përgjegjësi më të mëdha shoqërore, por nuk janë role më të mira. Kjo sigurohet nga ardhja e Birit duke iu nënshtuar plotësisht Atit dhe t'i shërbejë kishës duke u dhënë vetveten për të. Në të vërtetë, hierarkitë shoqërore që mbështesin tabelat njihen gjithashtu si efektive, dhe të një rëndësie dytësore para Zotit që është i paanshëm (9), dhe nën Zotin, të cilit do të bëhet gjithçka, dhe të cilit zotëria dhe skllavi janë njësoj përgjegjës. Kështu tabelat konfirmojnë gjithashtu Gal. 3,28 dhe Kol. 3,11 – dhe Efesianët sjellin një kuptim veçanërisht të ri radikal të krishterë në martesë (shih në 5, 22-23).

15-21 Thirrja për një jetë që pasqyron mençuri, jo marrëzi, specifikohet në tre mënyra të lidhura. E para është, 'Bëni [shfrytëzimin] më të mirë të kohës së tanishme, sepse është një epokë e ligë '(16); dhe kjo ndoshta duhet të interpretohet që do të thotë se fuqitë e së keqes kanë një kontroll të fortë ndaj njerëzimit në këtë epokë, duke e çuar atë në mosbindje të vetë-kënaqësisë (pra 2, 1-3), por të krishterët duhet të rregullojnë jetën dhe përparësitë e tyre për lavdinë e Zotit.

17 atëherë jep një specifikim të dytë të lidhur, një jetë marrëzie duhet të braktiset për atë që kërkon të zbulojë dhe të jetojë me vullnetin e Zotit.

18 siguron specifikimin e tretë, duke kontrastuar një jetë të dehur, me atë të mbushur me Shpirtin. Kontrasti këtu nuk është midis dy llojeve të dehjeve, dehja ishte thjesht një shprehje e rregullt, me të vërtetë proverbiale e marrëzisë në Letërsinë Hebraike të Urtësisë dhe ishte në kontrast me Shpirtin i cili (po aq proverbialisht) shihej si burim i mençurisë dhe mirëkuptimit (si në 1, 17; 3, 16-18). Të jesh i mbushur me Shpirtin nuk duhet të kuptohet këtu në një kuptim karakteristikisht karizmatik (megjithëse mund ta përfshijë atë), por në dritën e gjuhës 'mbushje', 'plotësi' diku tjetër në letër (1,23; 3, 19b ; 4,10) si një prani e vazhdueshme aktive e Shpirtit që ndërmjetëson Mesinë dhe jetën e krijimit të ri.

V. 19 e tutje është pjesë e së njëjtës fjali si v. 18 dhe përshkruan atë që përfshin mbushja me Shpirtin, bëhet fjalë për shprehje në adhurimin e korporatave (19a), këngë adhuresë (19b), falënderime Zotit (20; krh. 1, 3-

14; 15-16; 3, 20-21) dhe nënshtrimi reciprok (21). Libri i Siracidit (një shembull i Letërsisë së Urtësisë nga shekulli i dytë para Krishtit) ofron një paralele të mirë me mendimin e Palit këtu, 'Nëse ... Zoti dëshiron ai [njeriu që studion ligjin] do të mbushet me Shpirtin e mirëkuptimit; ai do të sjellë fjalë të mençurisë dhe do të falënderojë Zotin me lutje "(Sir. 39, 6).

22-24 Thirrja që gruaja t'i bindet burrit të saj (dhe kjo është përafërsisht ajo që do të thotë folja 'paraqes 'në këtë kontekst; krh. 1 Pjet. 3, 5-6) ishte praktikisht një konventë universale e botës së Palit. Por Pali e përforcon këshillin me pretendimin se burri është koka e gruas, e cila në 1 Kor. 11 bazohet në historinë e Zanafillës të Adamit dhe Evës. 'Koka' do të thotë mjeshtër (shih në 1,22); në kundërshtim me pretendimet e përhapura, fjala nuk nënkuptonte kurrë "burim" në greqishten biblike. Thirrja pastaj mbështetet më tej (dhe kapërcen konventën) nga analogjia që Pali zhvillon midis martesës dhe marrëdhënies midis Mesisë dhe kishës, me gruan që i kërkohet t'i paraqitet burrit në mënyrën se si kisha i paraqitet kokës së saj, Mesia (p.sh. duke iu përgjigjur dashurisë së tij, me gëzim dhe nga dëshira e përzemërt, jo me inat ose nën detyrim).

25-29 Akuza ndaj burrave për të dashur gratë e tyre pasqyrohet gjithashtu në konventat më të mira të ditës, por Pali i jep asaj përmbajtje të re rrënjësore përmes analogjisë së kishës së Mesisë. Mesia dha veten e tij për kishën në dashuri dhe e përsos me dashuri kishën (duke e larë atë me fjalën) për ditën kur ai do të bashkohet më plotësisht me të. (Aludimi në vargun 26 nuk është për pagëzimin.) Pali nuk mendon se analogjia kryhet në çdo detaj, por ndërsa Mesia e sheh kishën tani që është bërë trupi i tij, me angazhimin për bashkimin e martesës, dhe bën gjithçka me dashuri dhe për e saj e mirë, kështu duhet edhe burri për gruan e tij (28). Ai duhet ta pranojë që, duke e dashuruar atë, ai po e do vetveten, sepse ajo është bashkuar me të si një mish i vetëm (28-29; (31).

30-33 Pali ishte krejt i vetëdijshëm për kuptimin e drejtpërdrejtë të Gn. 2,24, por ai pa misterin e unitetit kozmik përmes Mesisë, dhe veçanërisht bashkimin midis Mesisë dhe trupit të tij, si në një kuptim të paracaktuar në lidhjen e martesës. Për të ekziston një marrëdhënie tipologjike midis krijimit në unitet me Zotin dhe shëlbimit në unitet me Zotin. Ky unitet origjinal nuk ishte përqendruar askund më mirë sesa në bashkimin e Adamit para Rënies me Evën, dhe Pali mendon se bashkimi i Mesisë me kishën është homologu i saj shëlbues. Paralelja nuk ishte e rastësishme, sepse Mesia ishte parë tashmë në terma Adamikë në Efes. 1,22. . ., dhe kështu që një tekst që i referohet bashkimit trupor të Adamit tani mund të pretendohet për bashkimin e Mesisë me Kishën ". Por nëse Pali e sheh martesën si një ilustrim të bashkimit të krijimit të ri, duhet të theksohet se ai gjithashtu

interpreton martesën në dritën e asaj bashkimi Mesia-kishë – dhe kështu transformon konceptin e marrëdhënies martesore dhe i jep botës ideali më i lartë i martesës që njihet.

6, 1-4 Urdhëresat në lidhje me marrëdhëniet prind-fëmijë ndjekin mjaft qartë formulimin e Kol. 3, 20-21. Pali vetëm shton urdhërimin me një formë të modifikuar të premtimit të tij të bashkangjitur (2; krh. Dal. 20,12) dhe urdhrin pozitiv që baballarët (vini re përgjegjësinë mashkullore) udhëzojnë dhe stërvitin fëmijët e tyre te Zoti.

5-9 ndjek nga afër Kol. 3,22 – 4, 1.

6, 10-20 **Thirrja përfundimtare: Bëni së bashku betejën shpirtërore!**

Ishte mjaft e zakonshme që të përfundonte me një thirrje që merrte mesazhin qendror të letrës dhe e shtypte atë për të trazuar zemrat dhe vullnetet e lexuesve për të mbështetur autorin. Kjo është ajo që bën Pali këtu. Pjesa duhet të lexohet në dritën e tërë Efesianëve, si një thirrje për të jetuar ungjillin e pajtimit kozmik, jo si një shtojcë për ata që kanë një interes të veçantë për demonët dhe luftën shpirtërore. Vini re se Pali ka zgjedhur të rindërtojë mesazhin e tij në formën e një adrese beteje, d.m.th. ai i drejtohet të gjithë kishës korporatisht si një ushtri, jo shenjtorë njëjës. Ushtarët e vetëm janë të lehtë për tu zgjedhur! Vini re gjithashtu se Pali ka një lloj beteje të veçantë në mendje, një për të mbajtur një pozicion të fortë. Inkurajimi i tij nuk i përgatit ushtarët të bëjnë një sulm të shpejtë (dhe armët kryesore të sulmit të ushtarit romak, shtizat binjake, mungojnë), por për të marrë një qëndrim (11), për të qëndruar në këmbë (13) dhe për të qëndruar i vendosur (14) Ata mbajnë kurorën e kodrës, si të thuash, dhe armiku duhet të lodhet në një sulm të vazhdueshëm përpjetë. Pozicioni i fortë që Pali ka në mendje do të jetë i qartë për lexuesin, ai është bashkimi ynë me Mesinë (2, 5-6), kryetari i të gjitha gjërave (1, 22-23), shumë më tepër se të gjitha principatat dhe fuqitë (1, 21), dhe fuqia e ringjalljes së Zotit që funksionon në ne (1,19 – 2, 7). Edhe armatimet dhe armët rezultojnë të jenë një përzierje e vetë Zotit (krh. Es. 59,17) me ato të Mesisë së tij (Is. 11, 4-5). E megjithatë Pali nuk tregon triumfalizëm këtu. Fitorja vendimtare e fituar nga Mesia qëndron në të kaluarën dhe vetë fakti që besimtarët tani luftojnë në anën e Mesisë është një dëshmi e qartë për këtë (shih 2, 1-6); por fitorja e plotë qëndron ende në të ardhmen. Në ndërkohë është dita e së keqes (13) që duket se dominon skenën.

Kalimi ndahet në tre pjesë, thirrja për të veshur armaturën e Zotit për betejën (10-13); detajimi i blinduar (14-17) dhe nevoja për vigjilencë, lutje dhe ndërmjetësim (18-20).

10-13 Bëhu i fortë mbase nuk arrin të nxjerr në pah forcën e foljes pasive ('forcohu'), ose më mirë 'gjej forcën tënde te Zoti'. Padyshim që theksi vihet te fuqia e madhe e Zotit për këtë luftë, dhe kështu Pali ua bëri lexuesve të kuptonin këtë pikë qendrore në lutjen e tij të hershme për ta (1,19 – 2,10). Përveç forcës hyjnore, ata do të kenë nevojë për forca të blinduara të plota (mbrojtëse dhe sulmuese) që Zoti i siguron, por kjo forcë e blinduar do të dalë se është e Zotit në kuptimin e mëtejshëm se është forca të blinduara që ai vesh kur vendoset për gjykim dhe shpëtim (Is 59,17). Vetëm kjo lloj forca të blinduara do të jetë në përdorim duke pasur parasysh natyrën e kundërshtimit, djalli dhe fuqitë e tij (11).

Duke i shkruar një zone që kishte lidhje të forta me magjinë dhe dinte emra të panumërt për fuqitë, vlen të përmendet që Pali nuk e nis veten në një demonologji të hollësishme dhe spekulative. Në vend të kësaj ai përdor tre terma të përgjithshëm, dhe një ('kozokratët e kësaj errësire të tanishme') që mund të ketë pasur një kuptim më specifik astrologjik. Dy termat e parë janë tërhequr qëllimisht nga 1, 21-22, dhe kështu lexuesi sigurohet se Mesia ka autoritet dhe fuqi shumë më të madhe.

Lexuesi i kujdesshëm i letrës nuk do të ketë problem të kuptojë natyrën e luftës kundër këtyre fuqive, ose përmbajtjen e skemave të djallit (11). Ai kërkon ta tjetërsojë njerëzimin nga Zoti me mosbindje (2, 1-3; 4, 18b-19) dhe me injorancë dhe mendim të korruptuar (4, 17b-18). Ai përpiqet të ndajë njerëzit nga njëri-tjetri përmes mëkateve tjetërsuese të lakmisë (4,22-23), gënjeshtërisë (4,25), zemërimit (specifikisht lidhur me djallin në 4,27) dhe mëkateve të lidhura (4, 25-31). Duke iu referuar kozokratëve si 'të kësaj errësire [të tanishme], Pali tregon përsëri te 5, 7-14; dhe përshkruan fuqitë si ndikim në mëkat që karakterizon këtë epokë dhe këtë krijim, në kontrast me 'dritën' e krijimit të ri që do të vijë. Mund të na duket si e çuditshme që këto fuqi janë të vendosura në mbretëritë qiellore, por kjo frazë nënkupton të gjithë dimensionin shpirtëror nga ajo që 2, 2 e quan 'ajri' te froni i Zotit (dhe i Mesisë) në qiellin 'më të lartë'.

13 përsërit nevojën për forca të blinduara hyjnore nëse i krishteri do të qëndrojë kundër këtyre fuqive në ditën e së keqes. Përkthimi "kur të vijë dita e së keqes" mund të sugjerojë ngritjen përfundimtare të së keqes dhe shtrëngimit që shkrimet apokaliptike hebraike prisnin pak para ditës së Zotit. Ky mendim sigurisht që ngjyros gjuhën këtu, por për Palin ditët janë tashmë të liga (5,16); lufta tashmë është në zhvillim; forca të blinduara nevojiten tani nëse besimtari do të qëndrojë në këmbë. Pra, në ditën e së keqes ndoshta përfshin të tashmen, por veçanërisht ato periudha që për ne më së shumti na duket se ndajnë cilësinë e tmerrshme të 'ditës [së fundit] të ligë'.

14-17 Një 'Qëndro i patundur [së bashku]' i përsëritur paraqet portretizimin e blinduar vetë. Lexuesit jo-çifutë pa dyshim që do të kishin menduar për ushtarin romak, por Pali (si te 1 Thes. 5, 8) e ka hedhur përshkrimin e tij kryesisht në lidhje me armaturën e Zotit në Es. 59,17 (dhe përshkrimi i Zotit në Urtësinë e Solomonit 5, 17-20 është edhe më afër). Sidoqoftë, këtu shtohen rripi i së vërtetës së Mesisë dhe parzmorja e drejtësisë, së bashku me fjalën e tij të fuqishme që godet gjykimin (Is. 11, 4-5). E gjithë kjo forcon pohimin e Palit se është Zoti ai që jep armaturën e nevojshme, e cila modelohet nga hiri i tij në ne. Vini re se metaforat nuk janë të ngurta, në 1 Sel. 5, 8 parzmorja 'është besimi dhe dashuria, ndërsa këtu është drejtësia.

14 fillon me dy pika etike; 'E vërteta si një rrip në ijët tuaja dhe drejtësia si një parzmore '. Për të gjykuar sipas renditjes në të cilën është veshur forca të blinduara, pjesa e mëparshme e pajisjeve është ndoshta një aludim për përparësen prej lëkure të lidhur më parë nën forca të blinduara (për të siguruar veshje) sesa për forca të blinduara ose rripin e shpatës. E vërteta dhe drejtësia këtu (si në Is. 11, 5; 59,17) tregojnë cilësinë e karakterit dhe ato qëndrojnë përkrah shenjtërisë 'në 4, 24-25 dhe' mirësisë 'në 5, 8-9. Pali po thotë se pajisjet themelore të kishës në betejën shpirtërore janë integriteti dhe jeta e drejtë dhe ato janë të efektshme sepse këto cilësi mbajnë vulën e Jezusit dhe krijimin e ri që ai sjell (shih në 4, 17-24).

15 fjalë për fjalë 'pasi i kishit përshtatur këmbët tuaja me përgatitjen e ungjillit të paqes '(vini re aludimin për Is. 52, 7), kuptimi i Palit duket se më shumë do të thotë që mbajtja e këmbëve ofron përgatitje ose gatishmëri për betejën. Ajo që u duhet ushtarëve në një betejë mbajtëse është kapja e mirë e siguruar nga gozhdat e lëvizura nëpër taban, në mënyrë që vijat e frontit të mos dërgohen duke u rrokullisur dhe rrëshqitur nga një akuzë armike. Paradoksalisht është një kuptim i thellë shpirtëror i ungjillit të paqes (shih në 2,14, 17) që i ofron kishës këtë shtrëngim të fortë që është 'përgatitja' ose, gatishmëria 'për betejën që Pali ka në mendje. Prandaj, 'le këpucët në këmbët tuaja të jenë ungjilli i paqes, për t'ju dhënë këmbë të forta".

16 paraqet mburojën e madhe prej druri dhe lëkure në formë dere. Në betejë kjo mund të mbyllet së bashku me të tjerët për të formuar një mur përpara, dhe një çati sipër. Lëkura ishte njomur mirë me ujë para betejës dhe kjo kishte tendencën të shuante shigjetat ndezëse të cingërimit që do të ndizeshin dhe do të digjnin mburoja thjesht prej druri derisa bartësi t'i binte në panik. Shigjetat e zjarrta që Pali ka në mendje do të përfshinin gjithçka, nga sulmi i drejtpërdrejtë okult deri tek persekutimi djallëzor, por

mbi të gjitha shiu i qëndrueshëm i tundimeve deri te frika, hidhërimi, zemërimi dhe përçarja që mund të prishin unitetin e kishës. Këto shigjeta duhet t'u kundërvihen me besim. Besimi në këtë letër është çiltërsia rrënjësore ndaj Zotit që lejon banimin e plotë të Mesisë dhe sjell një kuptim më të thellë të dashurisë së tij të paepur (krh. 3,17). Merrni mburojën e besimit sugjeron kështu një mbajtje e qëllimshme dhe pozitive e Zotit të zbuluar në ungjill; varësi e vendosur dhe e vendosur nga Zoti i cili shuan përpjekjet e zjarra të armikut për të dëmtuar dhe për të përhapur panik.

17 Të veshësh përkrenaren e shpëtimit (krh. Is. 59,17), në kontekstin e kësaj letre, do të thotë të sigurosh zemrat tona për bashkimin tonë me Mesinë – se ne tashmë jemi ulur me të dhe aq të sigurt në të (krhs. 2, 5-8). Ne mbajmë tokën e fortë; ne jemi thirrur vetëm të 'qëndrojmë'. Arma e fundit e blinduar e përmendur është shpata e Shpirtit, e cila është fjala e Zotit. Edhe kjo duket se është një aludim për Is. 11, 4, ku fjala e fuqishme 'e Mesisë ndikon në gjykimin (dhe Urtësia e Solomonit 5,20 [që i bën jehonë Is. 16, 4-5 dhe 59, 17 flet për zemërimin e ashpër' si 'shpata e Zotit'). Këtu, pra, kishës i është dhënë një armë jo thjesht për mbrojtje, por një për të goditur kundër fuqive që sulmojnë. Për t'iu përgjigjur fjalës të së vërtetës së Zotit kur personalisht tundohemi nga e keqja; të kundërpërgjigjen me të vërtetën kur kisha sulmohet nga mësimet e rreme; të kthehemi me të vërtetën kur fuqitë kërkojnë të përshkojnë botën përreth nesh me filozofi të huaja dhe mësimet etike; dhe më në fund për të goditur goditje të fuqishme për liri me shpalljen e patrembur të së vërtetës së krishterë siç nxit Pali në v. 19-20. Por një gjë mbi të gjitha duhet të mbahet mend për këtë 'armë sulmuese', fjala e zemërimit të Is. 11, 4 është bërë ungjilli i paqes dhe i bashkimit të dashurisë, përmes Mesisë. Dhe ne po luftojmë fuqitë shpirtërore dhe jo armiqtë njerëzorë (12). Përdorimi ynë i shpatës së Shpirtit duhet ta pasqyrojë këtë, përndryshe ajo do të bëhet një armë errësire, armiqtë dhe ndarje në vend.

18-20 Teknikisht kjo nuk është një fjali e veçantë, por një seri klauzolash të ndërtruara rreth dy pjesëzave 'duke u lutur' dhe 'duke mbajtur vigjilencë', së bashku me fjalitë e tyre të varura. E gjithë ndërtimi e cilëson "Qëndroni të patundur", pra, të v. 14. Nuk duhet të nënkuptojmë se lutja është një armë e shtatë, as specifikisht se lutja është mjeti për të dhuruar gjashtë, por se lutja do të jetë të lidhur ngushtë me ta. Kuptimi teologjik i ungjillit (14-17) që nuk rezulton me lutje, si ai i Palit për lexuesit në 1, 15-23 dhe 3, 14-21, është një kufomë e ngordhur. Luftëtarët e lutjes pa kuptuar vërtet se çfarë ka të bëjë me ungjillin (ungjilli i paqes dhe rivendosjes kozmike nëpërmjet Mesisë), mund të jenë shpirtëror, por jo më të dobishëm në fushë sesa një ushtar pa armë. Kuptimi shpirtëror i ungjillit i kombinuar me

një lutje gatishmërie është kombinimi që Pali kërkon. Një lutje e tillë do të drejtohet nga Shpirti që i jep mundësi Perëndisë (krhs. v. 18 kujton 2,18), dhe ai që lutet kështu do të lutet jo thjesht për veten e tij, por për shenjtorët dhe për përparimin e guximshëm të ungjill (19).

6, 21-24 **Mbyllje**

21-22 janë praktikisht fjalë për fjalë të njëjta me Kol 4, 7-8. Fjalët e fundit janë një dëshirë në formën e një lutjeje që përqendron temën kryesore të të gjithë letrës, për 'paqen' mesianike që përqafon të gjithë bashkësinë, të shprehur në dashuri dhe besim, dhe për thellimin e kësaj në hir.